Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной 21-hээ гарана | № 141 (17264) | 1986 оной июниин 18, среда | Сэн 3 мүн.

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй табадахи сессиин нээгдэхэ тухай

Мүнөөдэр, 1986 оной июниин 18-да үглөөнэй 10 часта Кремлин Ехэ ордондо СССР-эй Верховно Соведэй заседаниинуудай зал соо Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани дээрэ СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй табадахи сесси нээгдэхэ.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ПЛЕНУМ ТУХАЙ

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

скэ Союзай Коммунис партиин Центральна эй ээлжээтэ Пленум 1986 оной июниин 16-бо.

ум иимэ асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ:

—1990 онуудай СССР-эй Экономическа ба на хүгжэлтын гүрэнэй түсэб болон тэрэниие хэ талаар партийна организацинуудай зо-уд тухай;

авска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй ческэ зүбшэлэлгын комитедэй 1986 оной 10—11-дэ Будапештдэ болоhон зүблөөнэй тухай.

С-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. ЧЕВ эдэ асуудалнуудаар Пленум дээрэ хээ.

: РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түэ В. И. ВОРОТНИКОВ, Украинын Компар-К-гай нэгэдэхи секретарь В. В. ЩЕРБИЦ-ПСС-эй Московско горкомой нэгэдэхи секретарь Б. Н. ЕЛЬЦИН, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Волжско автомобильна заводой электригүүдэй бригадир В. М. МАЛЫХИН, электронно промышленностиин министр В. Г. КОЛЕСНИКОВ, КПСС-эй Ленинградска обкомой нэгэдэхи секретарь Ю. Ф. СОЛОВЬЕВ, СССР-эй хара металлургиин министр С. В. КОЛПАКОВ, Белоруссиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Н. Н. СЛЮНЬКОВ, Казахстанай Компартиин Актюбинска обкомой нэгэдэхи секретарь Ю. Н. ТРОФИМОВ, СССР-эй Гүрэнэй Агропромышленна комитедэй түрүүлэгшэ В. С. МУРАХОВСКИЙ, КПСС-эй Кемеровскэ обкомой нэгэдэхи секретарь Н. С. ЕРМАКОВ, Ивановска С. М. Кировэй нэрэмжэтэ нэхэлгын фабрикын директор В. Н. ГОЛУБЕВА, Латвиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Б. К. ПУГО, КПСС-эй Волгоградска обкомой нэгэдэхи секретарь В. И. КАЛАШНИКОВ, КПСС-эй Татарай обкомой нэгэдэхи секретарь Г. И. УСМАНОВ, прибор бүтээлгын, автомат хэрэгсэлнүүдэй ба хүтэлбэрилгын түхеэрэлгэнүүдэй министр М. С. ШКАБАРДНЯ, Грузиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Д. И. ПАТИАШВИЛИ, станок бүтээлгын ба инструментальна промышленностиин министр Б. В. БАЛЬМОНТ Пленум дээрэ хэгдэhэн элидхэлые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаба.

1986—1990 онуудай СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй проектые, КПСС-эй XXVII съезд дээрэ тодорхойлогдоhон партиин экономическа стратегиие бэелүүлхэ хэрэгтэ шэглүүлэгдэhэн нүхэр М. С. Горбачевой элидхэл соо найруулагдаhан КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой захяа заабаринуудые, тобшололнуудые Пленум hайшаагаа. Табан жэлэй түсэбые СССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ табиха шухала гэжэ тоологдоо.

Арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө бүгэдэ арадай социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай Советскэ Союзай ажалшадта КПСС-эй ЦК-гай хандаhан Хандалгые Пленумдэ хабаадагшад нэгэн дуугаар баталан абаба.

Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй Политическэ зүбшэлэлгын комитедэй Будапештдэ болоhон зүблөөнэй дүнгүүдые Пленум үндэрөөр сэгнээд, энэ зүблөөн дээрэ совет делегациин хэhэн ажал ябуулгые бүримүhэн hайшааhан байна.

Эдэ асуудалнуудаар Пленумэй баталан абаhан тогтоолнууд хэблэлдэ толилогдоно.

СССР-эй арбан нэгэдэхи зарлалай Верховно Соведэй табадахи сессиие үнгэргэлгэдэ хабаатай эмхидхэлэй асуудалнуудаар КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой оруулhан дурадхалнууд Пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, hайшаагдаба.

Энээгээр КПСС-эй ЦК-гай Пленум хүдэлмэреэ дүүргэбэ.

1986-1990 ОНУУДТА СССР-эй ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЫН ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ БОЛОН ТЭРЭНИИЕ БЭЕЛҮҮЛХЭ ТАЛААР ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИНУУДАЙ ЗОРИЛГОНУУД ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. Горбачевой элидхэл

бидэ съездын то- генеральна хараа то дээрэ хэр бэе- байнаб гэжэ зүб- , даб дээрэхи үрэ согсолхо, съездын хүдэлмэриhөө hур- абаха, партиин зорилгонуудые то- еhотой болонобди. хойшо ехэшье саг гээшэ ааб даа. Тии- нөө сагнай аргагүй алгатай, обществын яжа байгаа зорил- сари ехэ байна ха hээ хубилалтануу- саг үргэлжэ хи- байлгангүй, манай ээлнүүд болон тү- жабайдалай бодото тай жэшээлжэ шал- ха саг бэшэ. Нэгэ бэл, мүнөө сагай хай, хүсэл эрмэл- ажал ябуулгын эр- болоноб, бидэ ямар рнууд болон орёо үүдтэй ушарна гээ- сашадаа яажа хү- ойбибди гэhэн асуу- ндэ хэлэгдэнэ гээ-

XXVII съездын hүү- общество полити- экономическашье, ойшье — бухы та- лжэ эхилhэн байна. жэлтэ хүсэн түгэс иигэжэ олониитын ушар ёho мэдэхэ нөөр дэбжэhэн бай- дээрэ эли тодоор үндэр эрилтын, тын, үнэн сэхэ бай- н байдал хадаа бо- хэрэгүүдтэ элсүүл- лөө үзүүлнэ. Совет юумэнэй эхи та- элнүүдтэ хани ха- рюусана, тэдэниие шэнэлэн хубилалгые бүтэмжэтэй шэн- эй болохын тула оролдоно. Эдэ бү- үулнаб гэхэдэ, съез- бодолнууд олоний- бодолдо батаар ха- нөө боложо бай- рэгүүдэй эрьен бу- шарые зайлашагүй- алан тодорхойлно лна.

дээрэ мүнөөнэй үе хубилалтын шэн- усаха, зүб шиидхэ- ютаа гэжэ бидэ мү- ехээр этигэнэбди. й, бүхыдөө социа- уби заяанда онсо эз дүүргэхэ зэргэ- рэшэлэн бүхы дэл- тэдэ холын хараа- хатай байхань дам- идэ партиин үүсхэ- эн хубилган шэнэ- хэмжээешье, гүн лыешье, тэрэшэлэн эн гарагдаха элдэб бэрхэшээлнүүды- н гүйсэдөөр, эли онобди. Мүнөөдэ- саашанхи манай ар- онуудыешье бидэ харанабди.

анашье съездэ hо- ранагүй. Илангаяа лизмын оронуудта айха юм. Съездын нүүд эб найрамда- социальна дэбжэл- тэмсэлдэ аша нү- хэз боложо үгөө.

Манай ханинарай hайшаалга болон дэмжэлгэ хадаа бидэнэй шэлэhэн хараа шугамай зүб байhые бидэндэ этигүүлнэ, тэрэниие бодото дээрэнь залан сэхээр, зоригжол түгэсөөр бэелүүлхын түлөө үндэр ехэ харюусалга тушаа hануулна.

Социально-экономическа хүгжэлтын үргэн хэмжээнэй манай түсэбүүд амгалан тайбан байгуулгада, уласхоорондын али болохо харилсаа холбоондо шэглүүлэгдэнхэй гадаадын политикатай таhаршагүй холбоотой гэжэ дэлхэйн социалис бэшэ хуби доторхи бодото байдал тушаа үнэн сэхээр бододог хүнүүд бүхыдөө үшөө дахин ойлгохо аргатай байгаа.

Америкын Холбоото Штадуудай хархис тушаалтадай толгойлдог милитаризмын болон ээрхэг түримхэй хүсэнүүд манай түсэбүүдые ондоогоор угтаhан байха юм. Уласхоорондын оршон байдалые hайжаруулха, ядерно-космическа үе сагай шэнжэ шанарта тааараhан уласхоорондын харилсаануудые бүрилдүүлэн тогтоохо талаар гаргагдаhан совет үүсхэлнүүдтэ эсэргүү тэмсэлээ мүнөө тэдэ улам бүри ехээр, дайсан харшаар ябуулжа байна.

Юрэнхы дээрэнь хэлэбэл, нүхэдүүд, дотоодын зорилгонууд болон гадаадын эрхэ байдалые хараадаа абан, бидэ табан жэлэй түсэбэй гол шухала асуудалнуудые хаража үзэхэ ёhотойбди. Энэмнай ойрын жэлнүүдэй болон саашанхишье манай хүдэлмэриин гол хараа шэглэлнүүд болоно гээшэ.

Бидэ мүнөө шэнэлэн хубилгажа ба байгуулжа шадаха аргаяа харуулха уялгатай, шэнэ түхэл маягууд болон онол аргануудые бэдэрхэ, минута соошье түйлаhанаараа hанаагаа амарха ёhогүй съездын hүүлээрхи ажал ябуулгын үе шатада оробо гээшэбди. Мүнөө сэгнэлтын гол үрэ дүнгүүд юун болоноб гэхэдэ, экономикын хүгжэлтын эгээл түргэн эршые түйлалга, ашаг үрын эгээл үндэр үрэ дүнгүүд, социальна hалбарида горитой hайн хубилалтануудые түйлалга болоно гээшэ. Бидэн тухай гансал hанал эрмэлзэлээрнай бэшэ, харин нэн түрүүн общество доторхи бодото хубилалтануудаар, бодото үрэ дүнгүүдээр сэгнэлтэ үгэхэ байна бшуу.

I.

ШЭНЭДХЭН ХУБИЛГАЛГЫН ТҮРҮҮШЫН ҺУРГААЛНУУД

Нүхэдүүд! Бүхы партийна комитедүүдэй, совет болон ажахын органуудай, ниитын эмхинүүдэй, ажалша коллективүүдэй ажал ябуулгые сэгнэхэдээ, бодото хэрэгүүдэй ба үрэ дүнгүүдэй талаhаань бидэ хаража үзэхэ уялгатай гээшэбди.

Имагтал иимэ хандалга гансашье мүнөө боложо байгаа үйлэ хэрэгүүдые бэшэ, харин бодото байдалнай саашадаа яажа хубилхаб гэжэ үнэн зүбөөр ойлгохо арга олгохо байна. Үшөө энэмнай юундэ хэрэгтэйб гэхэдэ, мүнөөнэй бодото байдалда гансашье hайн хубилалтанууд болоно бэшэ, харин шэнэлэн хубилалгын ябасада hаад тойбо хүргэхэ эрхэ нүхэсэлнүүд дайралдана гэжэ бидэ харана ха юм бибди. Зарим ушарта тэдэмнай зайлашагүй шэнжэ шанартай бэйдаг, гэбэшье ехэнхи ушарта тэдэ урдахи байдалhаа, тогтонижоhон заншалнуудhаа, хүгжэхэгүй ухаан бодолhоо эхитэй байдаг.

XXVII съездын хараа бодолые батаар баримталдаг, хүдэлмэридөө эршэ хүсэтэйгөөр ороhон, сагаашье, хүсэ шадалаашье гамнадаггүй, шэнэлэн хубилалгын ябуулганууд дотор өөрынгөө нэрэдээ хүрэмэ hуури бэдэрдэг, олодог хүнүүд лэ мүнөөдэр эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлнэ гээшэ. Шэнэ ёhoop хүдэлхэ хэрэгтэй байhые политическэ талаарнь ойлгодог, теэд тэрэнээ бодото дээрэнь яажа бэелүүлхэб гэжэ ойлгодоггүй олон бэшэ нүхэдүүд бии байха юм. Тэдээндэ али болохоор туhалха хэрэгтэй. Мүн мүнөө боложо байгаа хубилалтануудай уг удхые үшөө ойлгоогүй, юушьеб хүлеэдэг гү, али партиин эхилhэн экономическа ба политическэ эрид хубилалтын амжалтада этигэдэггүй заримашуулые бидэ обёоронгүй гаража шадахагүй байнабди.

Хурдадхалгын үндэhэ hуури болохо олониитын зохёохы эдэбхи үүсхэлые хүгжөөхэ гэhэн съездын заабари обществодо гүн гүнзэгы аша нүлөө үзүүлнэ. Тэрэмнай социальна үнэн зүб байдалай түлөө, демократиин хүгжэлтын, олондо гүйсэд дүүрэнээр мэдээсэлгын, ажабайдалые жэжэ бүржуазна ухаан бодолой бүхы үзэгдэлнүүдhээ арюудхахын түлөө тэмсэлтэй тон нягта холбоотой байха юм. Политика болон экономикодо, соёл болон үнэн сэхэ абари зантай байлгада, ниитын бүхы ажабайдалда совет хүнүүдэй hонирхол хэшээл улам ургаа. Тэрэ ажалай болон политическэ эдэбхидэ, орон доторoo журам ба гурим бэхижүүлгэдэ эли бодо ехэ нүлөө үзүүлнэ.

Совет хүнүүдэй эмхидэл болон патриотизм Чернобыльдэ болоhон онсо аюултай эрхэ байдалай үедэ айхабтар ехэ хүсэтэйгээр харуулагдаhан байха юм. АЭС-дэ болоhон аварихадаа хатуу шанга туршалга болоо гээшэ. Энэ хүшэр хүндэ үедэ хүдэлмэришэд, түймэр сарагшад, инженернүүд, врачнууд, эрдэмтэд, сэрэгшэд эрид хатуу байлга, шэн габьяа, эрэлхэг зориг харуулаа.

Бүхы оромнай гэнэ усалай хойшолонгуудые усадхалгада бодоhон байна. Чернобыль эльгээхэ гүйлтатай айхабтар олон мэдүүлгэнүүд КПСС-эй Центральна Комитедтэ, нютагуудай партийна болон совет организацинуудта орожо байнхай. Иимэ аюулда ороhон гэр бүлэнүүдтэ туhаламжа болгон, мүнгэ зөөри hайн дураараа суглуулга үргэнөөр дэлгэрээ. Ажалша олон коллективүүд хохидолдо орогшодто туhаламжа болгон, хэдэн смене түлбэригүйгөөр хүдэлхэ гэhэн уялгануудые абаhан байха юм.

Манай Пленумэй үмэнэhөө наhа барагшадай гэр бүлэнүүдтэ гүн гүнзэгы гашуудал шаналалаа элирхэйлхыемни, ами наhаяа хайрлангүй гэнэ усалтай тэмсэhэн, тэрэнэй хойшолонгуудые мүнөөдэр шэн зоригтойгоор усадхажа байhан бүхы хүнүүдтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт.

Нүхэдүүд! Социально-экономическа хүгжэлтын бүхы шэглэлнүүдээр бидэнэй урда нилээд орёо зорилгонууд табигдана гээшэ. Олон жэлнүүдтэ суглараhан гээгдэл болон дутуу дунданууд хэдэн hарын туршада усадхагдаха байха гэжэ хүлеэхэмнай, гэнэн ябадал болохо байна ха юм даа. Тиигэбшье арадай ажахын хүгжэлтын эршые дээшэлүүлхэ ябадал эли тодоор харагдадаг болоо. Энээниие бидэ нэн түрүүн арадай эдэбхи үүсхэлтэ ажалтай, общество дотор болсжо байгаа hайн hайхан үйлэ хэрэгүүдтэй холбоно гээшэбди.

Байгша оной табан hарын туршада, үнгэрhэн жэлэй энэ үетэй сасуулбал, промышленностьдо үйлэдбэриин ургалта 5,7 процент болоhон байна. Хэдэн жэлэй туршада гээгдэжэ ябаhан шулуун нүүрhэнэй промышленностиин, хара металлургиин hалбаринуудта, түмэр замай транспорт дээрэ хубилалтанууд үзэгдэдэг болоо. Ой модоной, модо болбосоруулгын ба целлюлозно-саарhанай промышленностиин предприятинууд hайнаар хүдэлдэг болобо. Мүнөөдөө нефть олзоборилогшод бэрхэшээлнүүдээ дабажа шадаагүй, гэбэшье эндэ найдамаар хубилалтанууд бии болоо. Машина бүтээлгын комплексын зарим hалбаринууд түргэнөөр хүгжэнэ. Аграрна hалбарида эрид шанга хүдэлмэри үргэлжэлhөөр.

Россин Федерациин, Украинын, Белоруссиин олохон область болон хизаарнуудта, Прибалтикада, бусад нютагуудта партийна, совет болон ажахын органуудай, ажалша коллективүүдэй хүдэлмэри эдэбхитэйгээр хүгжэнэ. Эдэмнай эдэбхи үүсхэл хүгжөөжэ, предприятинуудта бүтээмжэтэй, зохёохы оршон байдал байгуулжа, ямар юумэ түйлажа болохоб гэжэ бодото дээрэнь харуулна ха юм.

Мүнөө эгээл гол шухала юумэн юуб? Энэмнай — ургалтын түйлагдаhан эршые тогтонижуулха, саашадань тэрэниие улам ехэ болгохо ябадал болоно. Бодото дээрээ бэелүүлэгдэмээр хэрэг, гэбэшье ехэхэ хүсэл оролдолго хэрэгтэй гээшэ. Илангаяа бидэ шэнэлэн хубилалгын эгээл эхин шатада байнабди гэжэ хараадаа абаха хэрэгтэй. Энэ талаар эмхидхэлэй хүдэлмэридэ бүхы юумэн үшөөл хэгдээгүй, арадай ажахы дотор hайн тээшээ хубилалтануудай саашанхи ябасада шиидхэхы нүлөө үзүүлхэ ёhотой экономическа арга хэрэгсэлнүүд болон урмашуулганууд мүнөө дээрээ гүйсэд хүсэндэнь хэрэглэгдэнэгүй.

Хэрбээ арсашагүй амжалтануудай хажуугаар hула газарнуудые, бидэндэ hаад ушаруулдаг үзэгдэлнүүдые бидэнэй заагаагүй hаамнай, экономикодохи хубилалтануудые шэнжэлгэ гүйсэд дүүрэн байхагүй жэшээтэй. Шэнэлэн хубилалга мүнөө дээрээ удаанаар бэелүүлэгдэнэ гэжэ би хэлэхэ байнаб. Олохон предприятинуудта хуушанайхяараал hарын hүүлдэ үдэр hүнигүй хүдэлхэ ябадал үргэлжэлнэ, түсэбөө ямаршье үнэ сэнтэйгээр дүүргэхэдэ хамаагүй гэhэн хуушан уряа үшөөл бии байhан зандаа. Шанар, ашаг үрэ, хүтэлбэрилгын шэнэ онол аргануудые тээшэ эрьелтэ хүшэр хүндэ, ехэ хүндүүлхэйгээр үнгэрдэг байха юм. Тиигэбэшье бүхы hайн hайхан, съездын шиидхэбэринүүдтэ тааралдадаг, бодото дээрээ шэнэлэн хубилалгада харюусадаг, урагшаа дабшалга болодог бүхы юумые дэмжэхэ гэhэн хараа шугамаа ЦК эрид шангаар бэелүүлдэг байха юм гэжэ бүгэдэндэ эгээл эли тодо мүнөө байха ёhотой. Энэ ябуулгануудта hаад ушаруулдаг бүхы юумэнтэй тэмсэлээ, тэрээндэл адли, эрид шангаар бидэ ябуулдаг байхабди.

Апрелиин Пленум дээрэ эхи табиhан, XXVII съездын шиидхэбэринүүд дотор саашадань хүгжөөгдэhэн бүхы шэнэ юумэн гансашье экономическа hалбариие бэшэ, харин бүхы общественные гүн гүнзэгыгөөр шэнэлэн хубилалгатай холбоотой юм. Тэрэмнай кадрнуудай, бүхы ажалшадай ухаан бодолдо горитой хубилалтануудые түйлаха, хүсэл оролдолго гаргаха эрилтэ табина бшуу. Бидэ эдэбхигүй байдал дабажа, харюусалга болон эмхидхэл дээшэлүүлжэ, эдэбхи үүсхэлдэ үргэн харгы гаргажа зарим ушарта шадаа гээшэбди. Гэхэтэй хамта предприятинуудта, хүтэлбэрилгын зургаануудта, эрдэм наукын эмхи зургаануудболон зохёохы ажалтай коллективүүдтэ, партийна болон совет органуудай ажал ябуулгада шэнэлэн хубилалгын ябуулганууд жэгдэ бэшээр бэелүүлэгдэнэ, хуушанай хандалганууд хойшонь татана, хуушарhан хараа бодолнууд үшөөл ехэ байhан зандаа.

Ажал хэрэгүүдэй орондо үгэ хүүр дэлгэхэ, шүүмжэлэлэй hүүлээр үнэн сэхэ тобшололнуудые хэхэгүй, харин өөрыгөө шүүмжэлхэ ябадалай гансал өөрыгөө муушалха түхэл маяг абаха ушарнуудтай бидэ дайралдадаг байнабди. Нэгэ зарим хүтэлбэрилэгшэд олондо мэдээсэхэ тухай гоеор хэлэхэдээ бэрхэ, коллективэй үүргэ тухай, ажабайдалда демократическа ябуулгануудые хүгжөөхэ тухай тон зүб хэлэдэг байха юм. Теэд энээнэймнай энээгээр лэ дүүрэдэгынь халагламаар. Иигэжэ шэнэлэн хубилалгын хуурмаг үзэгдэл байгуулагдадаг байна: үгэ хүүрнүүд дээрэнь хуу hайн шэнги аад, харин бодото хубилалтанууд болодоггүй байна бшуу. Энээнhээ боложо шэнэлэн хубилалга ашагүй, хооhон хөөрэлдөөн болоод дүүрэнэ.

Хүтэлбэрилгын аппарадай олон тоото хүнүүдтэй болон хүдэлмэриин ашаг үрэгүй байhанhаа боложо, манай дабшалтын эршэ болон ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудые ашаглалга бага бэшээр hаатуулагдана гэжэ съездhээ хойшо үнгэрhэн сагнай харуулна. Нэгэ талаhаа, түбэй экономическа албан зургаанууд болон министерствэнүүдэй, нүгөө талаhаа, предприятинууд, үйлэдбэриин нэгэдэлнүүд болон ажалша коллективүүдэй хоорондохи эрхэнүүд ба уялгануудые шэнээр хубаарилха ябадал ехэ бэрхэшээлтэйгээр үнгэрнэ.

Хүтэлбэрилгын зургаануудай уялгануудай хубилаад байгаашье hаань, зарим хүтэлбэрилэгшэд али болохо аргаар захирхы эрхэнүүдээ өөртөө үлөөхые оролдодог байха юм. Теэд бүхы хүнүүдтэ иимэ юрын бодомжо үнинэй ойлгосотой, эли тодо байха ёhотой байгаа: экономикын мүнөөнэй ехэ хэмжээнэй үедэ министерствэнүүд болон албан зургаануудай ямаршье эгээл ехэ мэргэжэлтэй аппарат бүхы асуудалнуудые амжалтатайгаар шиидхэлгые өөр дээрээ даажа абаха аргагүй, ажалша коллективүүдэй зохеохы hанал бодолые гүйсэд солижо шадахагүй байна ха юм. Хүтэлбэрилгын бүри шэнэ зургаануудые байгуулха, нэмэлтэ штадуудые үгэхэ тухай гүйлтануудай мүнөөшье түбэй зургаануудта орожо байhан ушар хадаа аппарадай хүсэ шадалда зариманай нюдэ балайгаар этигэдэг байhые харуулна бшуу. Зарим республиканууд, хүтэлбэрилгын түбэй газартахи мүнөө хүдэлдэг бүридэлые үндэhэ баримтагүйгөөр hажааха хүсэлтэйгээр, шэнэ министерствэнүүд болон албан зургаануудые бии болгохо дурадхалтайгаар СССР-эй Совминдэ бэшэг эльгээдэг байна. Тэдээндэ мүнөө үедэ 50 болон тэрээнhээ дээшэшье министерствэнүүд болон албан зургаануудай, хүтэлбэрилгын бусад органуудай байhан сагта иимэ мэдүүлгэнүүд ороно ха юм.

Тэрэнэй бүхы шатануудта партиин хүдэлмэриин гурим болон онол аргануудые шэнэлэнгүйгөөр общество доторхи шэнэлэн хубилалга бэелхэ аргагүй гэжэ үнгэрhэн hаранууд эли тодоор харуулаа. Эдэ асуудалнууд тухай бүри дэлгэрэнгыгээр хэлэнгүй аргагүй, би тэдээн тушаа үшөө бусажа хэлэхэ байхаб. Мүнөө шэнэ гурим хүгжөөн баталха талаар партийна органуудай хүтэлбэрилэгшэдэй дүүргэхэ айхабтар ехэ үүргэ тушаа онсолон тэмдэглэхэ хүсэлтэйб. Тэдэнэй хараа, бодолhоо, ажал ябуулгын ба ажабайдалай шэнжэ шанарhаа ехээр дулдыдажа, партийна хүдэлмэри залан сэхээр, эршэ хүсэтэйгээр шэнэлэн хубилагдаха байна ха юм.

Энэ талаар союзна республиканудай компартинуудай ЦК-нуудай, крайкомууд болон обкомуудай нэгэдэхи секретарьнуудай, заатагүй партиин городской болон районно комитедүүдэй нэгэдэхи секретарьнуудай үүргэ тухай онсолон хэлэхэ хэрэгтэй. Имагтал тэдэ эрхим жэшээ харуулха, политическэ үргэн үзэл суртала элирхэйлхэ, зорилгонуудые гүнзэгыгөөр ойлгодог байhанаа, эмхидхэхы арга шадабарияа үндэр ехэ харюусалгаяа, сэгнэлтэ хэхэдээ, шүүмжэлхы, өөрыгөө шүүмжэлхэ ябадал, энэ үгын эгээл үндэр ойлгомжоор партийна эрхим абари зан харуулха уялгатай. Имагтал тиихэдээ амжалтатай үрэ дүнгүүдтэ, район, город, область, республика доторoo зохеохы оршон байдалда найдажа болохо байна бшуу.

Нүхэдүүд! Съездын hүүлээрхи манай хүдэлмэриин түрүүшын hарануудhаа ямар гол тобшололнуудые хэхэ хэрэгтэйб?

(Эхин. Түгэсхэлынь удаадахи нюурнуудта).

КПСС-эй Центральна Комитедэй

Пленумэй тогтоол

1986-1990 онуудай СССР-эй ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЫН ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБ БОЛОН ТЭРЭНИИЕ БЭЕЛҮҮЛХЭ ТАЛААР ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИНУУДАЙ ЗОРИЛГОНУУД ТУХАЙ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр М. С. Горбачевой хэhэн «1986—1990 онуудта СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын табан жэлэй түсэб болон тэрэниие бэелүүлхэ талаар партийна организацинуудай зорилгонууд тухай» элидхэлые шагнажа, зүбшэн хэлсээд, КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум иигэжэ тогтообо:

1. КПСС-эй XXVII съезд дээрэ тодорхойлогдоhон партиин экономическа стратегиие бэелүүлхэ хэрэгтэ шэглүүлэгдэhэн, элидхэл соо найруулагдаhан КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой захяа заабаринуудые, тобшололнуудые hайшааха.

2. 1986—1990 онуудта СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын табан жэлэй түсэбэй проектые hайшааха.

СССР-эй Министрнүүдэй Совет дурсагдаhан проектые СССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ табиха. Сесси дээрэ элидхэл хэхыень КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Н. И. Рыжковто даалгаха.

3. Табан жэлэй түсэб хадаа социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха талаар партийна комитедүүдэй, гүрэнэй, ажахын зургаануудай, партийна, профсоюзай болон комсомолой организацинуудай, ажалша коллективүүдэй, хүтэлбэрилхы кадрнуудай бэелүүлхэ ажал ябуулгануудай тодорхой программа болоно гэжэ Пленум тоолоно. Түсэбтэ даабаринууд хадаа hалбари дотор, республикада, хизаарта, областьдо, городто, районд, үйлэдбэриин шата бүхэндэ түйлагдаха ёhотой эгээл доодо захын хэмжээн мүн гэжэ харагдаха зэргэтэй.

XXVII съездын зохёон байгуулхы суртал hургаалнуудые совет хүнүүд ухаан бодолоороо, зүрхэ сэдьхэлээрээ мэдэржэ, түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлэй зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхэ, манай обществые коммунис байгуулалтын бүхы шэглэлнүүдээр урагшань дабшуулха юм гээд этигэн найдажа байhанаа КПСС-эй Центральна Комитет мэдүүлнэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. ГОРБАЧЕВОЙ элидхэл

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Гол шухалань гэхэдэ, парти дотор, арадай дунда съездын политическэ хараа шугам эдэбхитэйгээр дэмжэгдэдэг байна. Ажалшадые эмхидхэн, жагсаалынь нэгэдүүлэн, парти өөрөө шэнэлэн хубилгагдана гээшэ. Шэнэлэн хубилалга бүгэдэндэ — юрын коммунистһаа эхилээд ЦК-гай секретарь хүрэтэр, хүдэлмэришэнһөө эхилээд министр хүрэтэр, инженерһээ эхилээд академик хүрэтэр бүгэдэндэ хабаатай гэжэ үнгэрһэн һаранууд үшөө дахин батадхаа. Тэрэ ниитэ арадай хэрэг болгогдобол, эсэстээ хүрэтэр бэелүүлэгдэхэ байна бшуу. Энээндэ һаад ушаруулдаг бүхы юумые эрид шууд усадхаха хэрэгтэй.

Үшөө нэгэ шухала тобшолол. Олониитын эдэбхи үүсхэлые заабаринуудаар үнгэрхэдөө эгээл һайн заабаринуудаар, һэлгэжэ болохогүй. Шэнэлэн хубилалга ажалша коллективүүдэй, бүхы кадрнуудай эдэбхи үүсхэл болон бэеэ даагаад хүдэлхэ ябадалые али бүхы аргаар хүгжөөхэ зорилго табина. Мүнөөнэй эрхэ байдалда бүхы асуудалнуудые түбэй газарһаа шиидхэжэ болохогүй, тиихэдээ энэмнай бодото дээрэ бэелүүлжэ боломооршье бэшэ бшуу. Энээниие бүхы зон ойлгохо зэргэтэй. Бодото асуудалнуудые бэелүүлхын түлөө харюусалгын эхэнхи хубиие предприятинууд болон нэгэдэлнүүдэй ажалша коллективүүд өөһэд дээрээ даажа абаха ёһотой. Харин амжалтатай ажал ябуулгын, эрдэм-техникын дэбжэлтые дэлгэрүүлхын тула хэрэгтэй экономическа, хуули ёһоной, социальна эрхэ байдал байгуулга хадаа хүтэлбэрилгын түбэй органуудай сэхэ уялганууд болоно гээшэ.

Һүүлэй һүүлдэ, съезд дээрэ энээн тушаа хэлэгдэһэн үнэн зүб үгын хэшээлэй залан сэхэ удха шанарые съездһээ хойшонхи саг болон һүүлэй үйлэ хэрэгүүд үнэншэмэ элеэр батадхажа үгөө. Ямаршье ушар байдалда бидэ Ленинэй уридшалан һэргылэлгые һанаха ёһотойбди: «Хуурмаг үзэгдэл ба өөрыгөө» мэхэлэлгэ айхабтар аюултай, үнэн сэхэ юумэнһээ айлга тон ехэ хойшолонгой». Бүхы үнэн юумэн — ехэшье, багашье хэрэгтэ — парти болон арадта хэрэгтэй юм. Имагтал тэрэ эрхэтэнэй уялгын хүгжэнги һанал мэдэрэлтэйгээр хүнүүдые хүмүүжүүлдэг, харин худал хуурмаг ябадал, үнэн бэшэ юумэн хүнэй ухаан бодолые балартуулдаг, хүниие муу болгодог, бодото тобшолол болон сэгнэлтэнүүдые хэлгэдэ һаад ушаруулдаг байха юм. Тэрэнгүйгөөр партийна эдэбхитэй политика байжа шадахагүй.

II.

ПАРТИИН ЭКОНОМИЧЕСКА СТРАТЕГИИЕ БЭЕЛҮҮЛГЫН ШИИДХЭХЫ ШАТА

Нүхэдүүд! Табан жэлэй түсэб болон тэрэниие бэелүүлхэ талаар партиин, ороной бүхы ажалшадай шиидхэхэ ёһотой зорилгонуудые хаража үзэхэ байнабди.

Түсэбтэ арбан хоёрдохи табан жэлдэ онсо үүргэ даалгагдана. Арадай ажахыда үндэһэн хубилалтануудые хэхын, эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхахын тула эдэ жэлнүүдтэ бидэнэй ямар үндэһэ һуури табиһанһаа социально-экономическа хүгжэлтын эршэ дэлисэ, арад зоной һуудал байдалай хэмжээн дулдыдаха байна.

Табан жэлэй түсэбэй хүшэр хүндөөр табигдаһыень таанад мэдэжэ байнат. Ажахы эрхилэлгын хуушанай онол арганууд, «баазаһаа» түсэблэлгэ, тоолон тодорхойлолгонуудай харуулһанай ёһоор, экономикые мухардуу байдалда оруулһан байгаа. Үйлэдбэриие эршэмтэй гүнзэгыгөөр хүгжөөхын тула таарамжатай эрхэ байдал байгуулха, эрдэм, техникын түйлалтануудые нэбтэрүүлгын эршэ дэлисые дээшэлүүлхэ арга олгохо шэнэ эрхэ нүхэсэлнүүдые жэлэй хугасаа соо оролдосотойгоор бэдэрһэн байгаабди. Партиин мүнөө үеын экономическа ба социальна политикын эрилтэнүүдтэ харюусаһан гол шэглэлнүүд XXVII съезд дээрэ хараалагдаа һэн.

Табан жэлэй түсэбые бэлдэхэ үедөө бидэ олонхи тоогой, харин гол шухалань гэбэл, шанарай үрэ дүнгүүдэй талаар экономическа ба социальна хүгжэлтын гол шэглэлнүүдэй даабаринуудай эгээл дээдэ хэмжээндэ гаража шадаһан байнабди. ЦК-гай Политбюродо түсэбэй проект али бүхы талаһаа гүнзэгыгөөр зүбшэн хэлсэгдэжэ һайшаагдаад, энэ Пленумэй үзэмжэдэ табигдаба.

Түсэбэй ямар онсо илгаануудта анхаралаа хандуулалтай гээшэб?

Юрэнхыдөө түсэб XXVII съездын захяа заабаринуудта зохилдоно гэжэ нэн түрүүн хэлэхэ хэрэгтэй. Ниитын үйлэдбэриие эршэдхэлгын аша туһада экономико хүгжөөлгын гол шэглэлнүүдтэ бүхы хүсэ шадалаа, мүнгэ зөөриеэ элсүүлэн гулидхахаар, байгууламжын ба инвестиционно политика хубилгахаар тэрээн соо хараалагдана. Арадай ажахын ашаг үрэ дээшэлүүлхые, нөөсэнүүдые эдэбхитэйгээр алмахые, экономическа эрхэ нүхэсэлнүүд ба урмашуулгануудай үүргэ нүлөө шангадхахые, удаан болзорой нормативуудые, мүн хүтэлбэрилгын болон ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудые хэрэглэхые түсэб хараална.

Түсэб дотор тодорхойлогдоһон эгээл ехэ ургалтанууд экономикодо боложо байһан хубилалтанууд тухай гүйсэд ойлгомжо үгэнэ. Эдэнэй гол шухалань юуб гэхэдэ, үнгэрһэн түсэбтэ табан жэлэйхиһээ 1,5 дахин дээшээ байна. Жэшээнь, түсэбтэ арбан нэгэдэхи табан жэлдэ национальна доход 79 миллиард түхэригөөр ургаһан байгаа һаа, 124 миллиард түхэригөөр дээшэлхэ юм. 133 миллиард түхэригэй орондо промышленна продукциин ургалта 200 миллиард түхэриг болохо, 10 миллиард түхэригэй орондо хүдөө ажахын бүхы продукциин жэлэй дунда зэргын хэмжээн 29 миллиард түхэригтэ хүрэхэ байна. Тиихэдэ түсэбтэ табан жэлэй түрүүшын жэлнүүдһээ эршэ дэлисэ дээшэлүүлэгдэхээр хараалагдана гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

Түсэб соо хараалагдаһан ехэ зорилгонууд экономическа ургалтын эшэ үндэһые тодорхойлолгодо шэнээр хандаха эрилтэ табиба. Эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаһанай, үйлэдбэриин ашаг үрын дүнгүүдые үндэһөөрнь һайжаруулха гээшэ эндэ тодорхой шухала удха шанартай байна. Нүхэдүүд, энэмнай бүхы түсэбэй табигдаха ёһотой эшэ үндэһэн болоно бшуу.

Шэнэ түсэбтэ табан жэлдэ национальна доходто нөөсэлгын фондын хубиие 27,6 процент хүрэтэр дээшэлүүлхээр хараалагдана. Энэнь капитальна һомололгонуудай ургалтын эгээл дээдэ хэмжээнүүдые дээшэлүүлхэ бодото эрхэ байдал байгуулна. 1981—1985 онуудта бүхы арадай ажахыда ургалтын эршэ дэлисэ 15,4 процент байһан һаа, 23,6 процент хүрэтэрөө дээшэлхэ юм. Хүдэлжэ байдаг предприятинуудые оньһон техникээр зэбсэгжүүлгын, һэльбэн шэнэдхэлгын үргэн ехэ программа түсэб соо хараалагдаа. Иимэ зорилгонуудта мүнгэ һомололго 70 процентээр дээшэлжэ, харин түсэбтэ табан жэлэй һүүл багта үйлэдбэриин капитальна һомололгонуудай ниитэ хэмжээндэ тэдэнэй хубита 50 процентһээ үлүү ехэ болохо байна.

Үйлэдбэриие оньһожоруулга ба автомадаар хангалга, шэнэ технологинуудые нэбтэрүүлгэ үргэнөөр хэгдэхэ юм. Эдэ бүгэдэ ажалай эрхэ байдалые һайжаруулжа, 1990 он болотор 5 миллионһоо дээшэ хүниие гэхэ гү, али үнгэрһэн түсэбтэ табан жэлэйхиһээ хоёрһоо үлүү дахин олон хүниие гар ажалһаа сүлөөлхын тула таарамжатай үндэһэ һуури табиха байна. Элшэ хүсэнэй ба материальна нөөсэнүүдые алмаха талаар ехэ хэмжээнүүд абтаа.

Нүхэдүүд, юрэнхыдөө эрдэм, техникын түйлалтануудые нэбтэрүүлхэ, хүтэлбэрилгын ба ажахы эрхилэлгын онол аргануудые нарижуулан һайжаруулха талаар түсэбөөр хараалагдаһан бүлэг хэмжээнүүд национальна доходой жэлэй дунда зэргын эршэ дэлисые 4,1 процентээр дээшэлүүлхэ гэхэ гү, али үнгэрһэн түсэбтэ табан жэлэйхитэй жэшэбэл, гурбанай нэгэ шахуу хубяар дээшэлүүлхэ арга олгохо байна.

Экономико хурдан түргэнөөр хүгжөөһэнэй үндэһөөр социальна асари ехэ программа бэелүүлхээр хараалагдана. Хүн зоной бодото ашаг олзо дээшэлхэ, эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, арадай хэрэглэмжын эд бараагаар хангалга һайжаруулагдаха, хүн зоной ажаһуудалые хангалга үргэдхэгдэхэ, элүүрые хамгаалга болон гэгээрэлые нарижуулан һайжаруулха хүдэлмэри үргэлжэлүүлэгдэхэ.

Гэр байрын асуудалые шиидхэлгэдэ онсо анхарал хандуулагдана. Тэдэнэй шанарые, болбосон түхэлтэй байлгые һайжаруулхатаяа хамта 595 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд баригдаха юм. Хүдөө нютагта байрын гэрнүүдые барилга хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэхэ байна. Энэмнай асари ехэ хэмжээнүүд лэ. Гэбэшье тэдэ бидэнэй һанаа амаруулха ёһогүй. Бүхы хэрэгсэлнүүдые, арга боломжонуудаа ашаглажа, кооперативна ба хубиин барилгые эдэбхитэйгээр хүгжөөжэ, совет хүнүүдэй гэр байрын эрхэ байдалые һайжаруулха харгы замуудые бэдэрхэ шухала.

Арадай һуудал байдалые һайжаруулгада национальна доходой табанай дүрбэн хубинь элсүүлэгдэхээр хараалагданхай. Ороной өөрыгөө хамгаалха хүсэн шухала хэмжээндэ байлгагдаха ёһотой.

Тобшолбол, арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэб хадаа КПСС-эй XXVII съезд дээрэ тодорхойлогдоһон экономическа политика бэелүүлгэдэ асари ехэ алхам болоно. Юрэнхыдөө энэмнай һалбари бүхэнэй, республика бүхэнэй, бүхы арадай ажахын комплексын ба бүхы обществын ажал ябуулгын программа болоно. Энэ түсэбые ЦК-гай Пленумэй һайшааж, СССР-эй Верховно Советэй сессиин үзэмжэдэ тэрэниие табихыень Министрнүүдэй Советэ даалгаха бүхы үндэһэ баримта бии гэжэ Политбюро тоолоно. Н. И. Рыжков энээн тухай депутадуудта элидхэхэ байна.

а) Үнгэрһэн сагай алдуунуудые дабтахагүй

Зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаһан түсэбые бодотоор сэгнэхэдээ, тэрэниие бэелүүлхын тула эдэбхитэйгээр хүдэлхэ хэрэгтэй гэжэ сэхэ руунь хэлэхэ байнабди. Хараалагдаһан түсэбүүдээ бэелүүлхэ шухала, тэрэнэй ашаг үрые саашадань дээшэлүүлхэ таарамжатай эрхэ байдал байгуулхын түлөө арадай ажахые шэнэдхэн хубилгаха шухала. Нүхэдүүд, эдэ бүхы юумэ саашанхи табан жэл соо хэхэ хэрэгтэй.

Һүүлэй үедэ хүдэлмэриингөө үрэ дүнгүүдые зарим тэды һайжаруулаабди. Гэбэшье эдэ бүгэдэ нэн түрүүн гар доромнай байдаг арга нөөсэнүүдэй ашаар түйлагдаа. Удаан саг соо тогтууритай амжалта түйлахын тула бүри үндэһэн шухала хэмжээнүүдтэ анхарха хэрэгтэй. Обществын хүгжэлтын эрид эрьелтын үе сагта ехэ хубилалтануудые хэхэ, шиидхэхы хубилалтануудһаа далтирхагүй гээшэ шухала удха шанартай байдаг юм гэжэ социализм байгуулгын дүй дүршэл һургана.

Агууехэ Октябриин урда тээ Россин экономикын ямар байһые бидэ бултадаа мэдэнэбди. Тэрэнэй промышленна үйлэдбэриин хэмжээн США-гай хэмжээнэй оройдоол 12,5 процентнь болодог байгаа. Экономико үндэһөөрнь шэнэдхэн хубилгалгын, ажалай эгээл үндэр бүтээсэ түйлаһанай ашаар лэ социализмын илажа шадаха байһые Ленин, большевигүүдэй парти тон һайнаар ойлгодог һэн. Совет засагай түрүүшын жэлнүүдһээ парти арадай ажахые эрид шууд шэнэдхэн хубилгахын түлөө тэмсэхэдээ, энээнэй тула бүхы арга боломжонуудые хэрэглэдэг байгаа.

Социализм байгуулгын Ленинэй түсэбэй үндэһөөр манай арад богони болзор соо индустриин материально-техническэ бааза байгуулаа һэн. Тиихэ үедөө түрүү оньһон техникээр хангагдаһан заводууд тэрэнэй үндэһэ һуури болодог бэлэй. Техническэ дэбжэлтые хурдадхаха арга олгодог һалбаринууд байгуулагдадаг, үйлэдбэриие оньһон техникээр зэбсэгжүүлхэ арга олгодог асари ехэ хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулагдадаг байгаа. Түрүү эрдэм, гэгээрэлые али болохоор хүгжөөхэ, мэргэжэл шадабари ехэтэй эрдэм-техникын кадрнуудые бэлдэхэ гээшэ арадай ажахын үндэр дээдын нэрэ хүндэ болоно.

Имагтал энээнэй үндэһөөр экономическа ба социальна хүгжэлтын үндэр ехэ эршэ дэлисэ хангагдаһан байгаа. Хэзээ нэгэтэ гээгдэнги таряашанай орон байһанаа түүхэтэ тон богони болзорто дэлхэйн түрүү индустриальна гүрэнүүдэй тоодо ороо һэн. Дайнда айхабтар ехэ гарза хохидолдо ороошье һаа, табяад онуудта манайда промышленна үйлэдбэриин хэмжээн американ хэмжээнэй 30 процентдэ, харин 1970 ондо 75 процентдэ хүрэһэн байгаа. СССР-эй национальна доход США-гай хэмжээнэй гурбанай хоёр хубида хүрөө һэн.

Гэбэшье 70—80-аад онуудта урдын хурдан түргэн дабшалта зарим тэдыгээр бууранһан байгаа. Шанарта хайхарангүйгөөр гансал тоо хэмжээндэ үндэһэлдэг хүгжэлтын замда экономико гаргагдаһан байгаа. Арадай ажахые түсэблэлгэ «түйлагдаһан хэмжээнһээ» эхи абадаг һэн. Албан зургаанай аша туһа ехэ ерээдүйтэй һалбаринуудта мүнгэ зөөри болон нөөсэнүүдые һомололгодо һаад тойбо ушаруулба. Экономико сэгнэлгэдэ валова дүнгөөр хандалга бодото байдалые хазагайруулдаг, тэрэнэй ямар байһан тухай худал хуурмаг мэдээнүүдтэ үгүүлдэг байгаа.

Манай үйлэдбэриин байгууламжа хубилашагүй зандаа үлэхэдөө, эрдэм-техникын дэбжэлтын эрилтэнүүдтэ таараладаггүй һэн. Советскэ Союз США-һаа һураггүй ехэ түмэрэй руда малтажа абадаг машина бүтээлгын продукци һураггүй багаар гаргадаг аад, булад ехээр хайлуулдаг, модо ехээр бэлдэдэг аад, тэрэнэй продукци багаар үйлэдбэрилдэг байна. Тохёолдоһон оршон байдалда национальна доходой, промышленна ба хүдөө ажахын продукциин ургалтын хэмжээн бүри ехэ нөөсэнүүдые гаргашалха эрилтэ бидэнэй урда табина.

Тохёолдоһон байдалые гуримшуулан һайжаруулхын тула гээгдэлэй ушар шалтагаануудые тодо хурсаар хараха хэрэгтэй. Тэдэнэй удхань нэн түрүүн капитальна һомололгонуудай политикада ушарһан ехэ дутуу дунданууднаа эхитэй. Инвестиционно комплексдо оруулагдадаг һомололгонуудай ургалтанууд түсэбтэ табан жэл бүхэндэ тон хангалтагүйгөөр хэһагдажа байгаа. Энээнһээ уламжалан, машина бүтээлгын үндэһэ һууриин һалбаринууд — станок бүтээлгэ, прибор бүтээлгэ, тоолон тодорхойлолгын техникэ, мүн түрүү конструкционно материалнуудые үйлэдбэрилгэ мүртэй хүгжэлтэ абаагүй байгаа бшуу. Гэхэтэй хамта капитальна барилга аша үрэ багатайгаар хэгдэдэг, объектнүүдые бариха болзор һунаагдадаг, тодхогдон табигдаагүй түхеэрэлгэнүүд олошоруулагдадаг байгаа.

Орон дотор үйлэдбэриин гол фонднуудай хурдан түргэн ургалта болон нөөсэлгэ ехэ амжалтатай байна гэжэ сэгнэнэбди. Юрэнхы дээрэ энэмнай зүб юм ааб даа. Гэхэтэй хамта, нүхэдүүд, тэдэниие шэнэдхэн һэргээлгэдэ хэдэн жэлэй хугасаа соо таарамжагүй буруу хараа шэглэлэй ургаһыень харангүй байжа шадахагүйбди. Ямаршье үндэһэ баримтагүйгөөр шэнэ предприятинуудые барилга, хүдэлжэ байдаг предприятинуудай эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые тоохогүй ябадал түсэблэлгын зургаануудай болон олохон министерствэнүүдэй ажал ябуулгада батаар ороһон байгаа. Машина, түхеэрэлгэнүүдэй гол хубинь шэнэ объектнүүдтэ эльгээгдэдэг, харин хүдэлжэ байдаг фабрика, заводуудта хуушарһан техникэ саг соогоо һэлгэгдэдэггүй байгаа. Фонднуудые шэнэдхэн һэргээлгэ удаарулагдажа, тэдэнэй юрэнхы байгууламжа хуушардаг һэн.

Гол фонднуудай тоо хэмжээ ургэдхэлгын хангалтагүй уршаг хойшолонгуудта заһабарилгын һалбариие хэмжээлэшэгүйгөөр ургэдхэлгэ ороно. Гансал промышленностьда түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдые заһабарилга 10 миллиард түхэригтэ болохо байна. Тиихэдэ энээнэй 3 миллиардһаа үлүү түхэригынь нормоор хараалагдаһан болзорһоо үлүү ехэ саг соо ашаглагдажа байдаг оньһон техникэ заһабарилгада гаргашалагдаха.

Иимэ хандаса ороной металлай фондын эрьесые удаарулдаг юм гэжэ хэлэнгүй байхын аргагүй. Хуушарһан машинануудые саг соогоо хайлуулгада тушаахын орондо металл айхабтар үнэтэй заһабарилгада оло дахин ородог түхеэрэлгэдэ ямаршье ашаг үрэгүйгөөр хэрэглэгдэжэ байдаг. Шэнэ техникэ бүтээн гаргахын тула шэрэм, булад, хабтайлгамал хара түмэр үйлэдбэрилгээ дээшэлүүлхэ, түмэрэй руда, нүүрһэ болон бусад ашагта малтамал олзоборилгоёо ехэдхэхэ ушартай болодог байнабди.

Эсэстэ үйлэдбэриин гол фонднуудые ургэдхэлгын тоо ба хэмжээнэй түхэл шэнжэнүүд ажалай нөөсэнүүдые хороогоо. Ургалтын хангалтагүй эршэ дэлисын, договорой уялгануудые, түсэбэй дүүргэлтэ буруу һүргэлгын ушар шалтагаануудые ойлгуулхадаа, мүнөөшье хэн нэгэн энээниие дурдадаг байха юм. Орон доторхи демографическа оршон байдалые мэдэжэ байдагнай элитэ. Хэрбээ ажалай нөөсэнүүдэй дутажа байхада, угайдхадаа хуушарһан техникын үндэһэ һуури дээрэ улам шэнэ предприятинуудые барилгаяа юундэ үргэлжэлүүлхэ, олохон ушарта үсэглэдэрэй продукци гаргаха юм? — гэһэн асуудал табихаар байна.

Имагтал, иимэ байдал тохёолдонхой. Мүнөө үедэ гансал промышленностьда 700 мянга шахуу хүдэлмэришэд дуталдана. Түхеэрэлгэ хэрэгсэлнүүдэй нэгэ халааһаар, хүдэлгэгдэжэ байхада, иимэ юумэн болонол. Халаанай коэффициентые 1,7 болгобол, промышленностьда хооһорһон хүдэлмэриин газарай тоо 4 миллионһоо дээшэ гараха байна. Тэдэниие байгуулгада олон арбаад миллиард түхэриг гаргашалагдаа. Хүдэлжэ байдаг предприятинуудта хуушан түхеэрэлгэ хэрэглэгдэнэ, харин шэнэ предприятинуудта станогой дэргэдэ хүдэлхэ хүнүүд олдоногүй. Ехэ гаргашанууд хэгдэһэн аад, ашаг үрэнь мүртэйгөөр харюулагданагүй бшуу.

Нүхэдүүд! Инвестиционно политикада тохёолдожо байһан дутуу дунданууд машина бүтээлгын һалбаринуудые хүгжөөлгэдэ, тэдэнэй техническэ хэмжээндэ эгээл муугаар нүлөөлдэг байна гэһэн ушар баримтада мүнөөдэрэй Пленум дээрэ онсо анхаралаа хандуулха гэжэ тоолоноб.

Урьһаламжануудай ниитэ хэмжээндэ машина бүтээлгэдэ гаргашалагдадаг капитальна һомололгонуудай хубинь тон бага юм. Түсэблэлгын зургаануудшье, министерствэнүүдшье энэ талаар зэмэтэй. Инженерэй зохёохы ажал ябуулгын нэрэ хүндэ буурууллагдаһан, оньһон техникэ зохёогшодой бүхы дэлхэй дээрэ алдар суутай Эсэгэ ороной һургуулинууд үгы болгогдошоһон байгаа. Энэ тэрэ юумэ һажааха ябадал гуримшан заншаһан байха юм. Энээнһээ уламжалан, продукциин зарим хубинь эрдэм, техникын мүнөөнэй хэмжээндэ харюусанагүй.

Нүхэдүүд, юун боложо байна гээшэб, зохёон бүтээгдэдэг машинануудай техническэ хэмжээндэ тохёолдоһон байдалай үндэһэ һууринь хаанаб? Нэн түрүүн эдэ бүгэдын үндэһэ һууринь юун болоноб гэхэдэ, мүнөө болотор манайда дэлхэйн шэб шэнэ түйлалтануудые гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ шададаггүй байгаабди. Шэнэ техникэ зохёон бүтээхэдээ, бодото дээрээ шанартай ба бата бэхи байлгын үндэр дээдэ хэмжээндэ гарахаар хараалагдадаггүй һэн. Сэхыень хэлэхэдэ, һүүлэй үедэ али бүхы шэнжэ шанараарнь оньһон техникэ сэгнэгдэдэг байгаа. Зүгөөр тиихэдэ гадаадын оронуудай хуушарһан модельнүүд эрхим һайнда тоологдодог бэлэй. Энэнь шухала хэрэгтэй оньһон техникэ зохёон бүтээхын түлөө харюусадаг хүнүүдэй зүгһөө гаргагдадаг һанамжагүй ухаан бодолой, нюдэ бүрлүүлгын ябадалай гэршэ жэшээ болоно. Эдэ бүхы хүнүүд хэниие мэхэлнэ гээшэб? Юрэдөөл, өөһэдынгөө арадые, мэхэлһэн болоно.

Продукциин жииргэй гү, али доодо шатын техническэ хэмжээн хүсэндөө байһан стандартнуудаар батадхагдаһанхай гэжэ тэмдэглэлтэй. Стандартнуудай гурим шэнэ шиидхэбэринүүдые бэдэрэлгэдэ конструкторнуудые элсүүлэн зоригжуулдаггүй, гэзэгдэнги техникэ үйлэдбэрилэн бүтээлгэдэ ушардаг бэрхэшээл түбэгүүдые зайсуулха зорилго табидаггүй юм. Юрэдөөл, эрдэм-шэнжэлэлгын олохон институдуудта, конструкторска бюронуудта тохёолдоһон хангалтагүй ажал хэрэгүүд горитой үүргэ дүүргэнэ. Бүри һайнаар хүдэлхын аргагүй гэһэн ушар шалтагаануудаар зохёохы ажалайнгаа үрэ дүн сагааруулхые оролдодог байна. Тиихэдэ эрдэмтэдэй, конструкторнуудай, инженернүүдэй ажалые урмашуулга тоншье хангалтагүй байһан юм.

Эрдэм-шэнжэлгын ба туршалгын-жэшээтэ баазые хүгжөөлгэдэ һүүлэй жэлнүүдтэ ёһотой анхарал хандуулагдадаггүй, эндэ шухала капитальна һомололгонууд, нөөсэнүүд элсүүлэгдэдэггүй байгаа. Машина бүтээлгын техническэ хэмжээндэ, эрдэм-техникын дэбжэлтын эршэ дэлисэдэ эдэ бүгэдын хангалтагүй нүлөө ехээр үзүүлдэг байһаниинь ойлгосотой.

Нүхэдүүд, апрелиин Пленум дээрэ зүбшэн хэлсэгдэһэн байдал урдань иимэл байгаа. Централь Комитет тэрэниие али бүхы талаһаань шэнжэлээ һэн. Тодорхойлһон хэмжээнүүдынь партиин Пленум, съезд дээрэ нэгэн дуугаар һайшаагдаа һэн. Бидэниие гэдэргэнь сухарюулхые һэдэдэг хүнүүдтэ үшөө дахин иигэжэ хэлэхые хүсэнэб: имэрхүү һэдэлгэнүүдтэй эбсэжэ шадахагүйбди, эбсэхэшьегүйбди, энэ түрүүн эрдэм-техникын дэбжэлтэдэ ушардаг урдын хандасые, алдуу эндүүнүүдые усадхан зайсуулха ёһотойбди.

Манай дотоодын политикын энэ үндэһэн шухала асуудалаар ЦК-гай Пленум залан сэхэ хараа шэглэл баримталха, манай экономико шэнэдхэн хубилгаха, хүгжөөхэ, тэрэниие эрдэм-техникын дэбжэлтын маклайда гаргаха арга олгоһон Политбюрогой ба правительствын бүхы шухала хэмжээнүүдые дэмжэхэ байһандань найданаб. Энээнтэй дашарамдуулан, КПСС-эй XXVII съезд дээрэ һунгагдаһан Центральна Комитедэй гэшүүдтэ ямар ехэ харюусалгын даалгагдажа байһан тухай хэлэһэн байхаб. Нүхэдүүд, бидэ энэ түүхэтэ харюусалгаһаа хулжаха ёһогүйбди.

Арбан хоёрдохи табан жэлэй ехэ түсэбые эрхим һайнаар дүүргэхэ, эрдэм-техникын дэбжэлтые саашадань хурдадхаха талаар шухала үндэһэ һуури табихын тула нэн түрүүн юу хэхэ хэрэгтэйб?

б) Һэльбэн шэнэлэлгэ түргэдхэхэ, машина бүтээлгэ эршэтэйгээр хүгжөөхэ

Партиин экономическа стратегиие бодото дээрэнь бэелүүлхэ талаар гол хүдэлмэринүүдые удаан болзорой капитальна һомололгонуудые хубаарилха ба үйлэдбэриин байгууламжын политикые хубилган шэнэлхэ хэрэгтэй бидэнэр сэхэ холбодог гээшэбди: ашаглагдажа байһан предприятинуудые һэльбэн шэнэлэлгэ ба техническэ талаар шэнээр зэбсэгжүүлгэдэ һомологдодог мүнгэнэй хубиие ехэдхэлгэтэй, машина бүтээлгые шууд түргөөр хүгжөөлгэтэй, капитальна һомололгын болзорые хороолготой холбонобди.

Экономико хүгжөөлгын гол шухала асуудалнуудаар бидэнэр һүүлэй үедэ ехэ-ехэ хэмжээнүүдые абаһан байнабди. Эндэ металлургиие үндэһөөрнь һэльбэн шэнэлэлгэ, арадай ажахые саашадань химизацилха, машина бүтээлгэ шэнэлэн хубилгаха, тоо бодолгын техникэ түргөөр хүгжөөхэ, үйлэдбэриин таатай зохид системэнүүдые, роторно лининүүдые, автомат аргаар проект зохёолгын системэнүүдые ашаглаха тушаа, капитальна барилганууд индустрилизацилга, проектно-сметнэ хэрэгые шэнэлэн һайжаруулха тушаа хэлэгдэнэ. Үйлэдбэриин нөөсэ арга боломжонуудые хэрэглэхэ талаар хүдэлмэриин гол хараа шэглэлнүүд тодорхойлогдонхой. Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта продукциин шанарые һайжаруулха талаар хэмжээнүүдэй комплексые бэелүүлгэ айхабтар ехэ удха шанартай. Үшөө тиихэдэ хүтэлбэрилгын ба ажахы эрхилэлгын шэнэ онол аргануудые хэрэглэлгэдэ орохын тулада һайн үндэһэ һуури табигданхай.

Эрдэм ба техникын түйлалтануудые шууд түргөөр нэбтэрүүлгын үндэһэ һуури дээрэ манай экономикые ашаг үрэ ехэтэйгээр хүгжөөлгын замда оруулха гэһэн хараатай шиидхэбэринүүд абтаһан байна. Эдэ бүхы хүдэлмэринүүдые, нүхэдүүд, хараалагдаһан бүхы шэглэлээр эрид шууд ябуулха хэрэгтэй. Мүнөө бидэнэрэй табан жэлэй түсэбэй хэмжээн соо ажал ябуулгаяа хэхэ байһамнай ойлгосотой. Арадай ажахыда ажалай бүтээсэ эрид дээшэлүүлгэ ба тэрэнэй ашаг үрые ехэдхэлгэ саашадань улам гүнзэгырүүлхэ талаар манайда тон ехэ арга боломжонууд бии гээшэ.

Нөөсэ арга боломжонууд тухай хэлэхэ зуураа, үйлэдбэриин гол фонднуудые һайнаар ашаглаха, тэдэниие элирүүлэн ашаглаха ябадалда этигэн найдалгын асуудалнуудһаа эхилхэ хүсэлтэйб. Энэ хадаа, нүхэдүүд, социалис обществын шиидхэхы хуби, манай экономическа хүсэ шадалай материальна үндэһэ һуури мүн ха юм. Гол фонднуудые ашаглалгада бидэнэр эмхи гурим тогтоохо, фонднуудта эзэн ёһоор, нарин нягтаар хандажа, ашаг үрэтэй үйлэдбэри хангаха болонобди.

Экономикын шанарай талаар үрэ дүнгүүдые, нэн түрүүн ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэ ба фондын ашаяа харюулгые бидэнэр горитойгоор дээшэлүүлхэ ябадал түйлажа шадахабди. Хэрбээ үйлэдбэриингөө фондые шэнэлхэ хүдэлмэри түргэдхэбэл, тэдэнэй хуушарһан хубиһаа түргөөр сүлөөрхэбди, мүнөө үеын техническэ шэнэ машина болон түхеэрэлгэнүүдые бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэдэг, тэрэ тоодо халаанай коэффициентые дээшэлүүлхэбди. Үйлэдбэриин фонднуудые шууд сэхээр шэнэлхэ, шэнэ барилгын хэмжээе хороолгын замаар дабшаха зуураа, социальна байдалай талые хүгжөөхын, нэн түрүүн гэр байрын барилгые түргэдхэхын тулада бидэнэр капитальна һомололгоһоо горитойхон мүнгэ зөөри сүлөөлэн абажа шадаха болонобди.

Нүхэдүүд, эндэ партиин мүнөө үеын экономическа политикын гол хараа шэглэлдэ байһан арадай ажахын асари ехэ хэмжээтэй арга боломжонууд тухай хэлэгдэнэ. Энэ хадаа ажабайдалһаа таһаранхаар зүбшэн хэлсэлгын үрэ дүн бэшэ, тодорхойлон хэлэбэл, Ленинградай партийна организациин эдэбхи үүсхэлээр гэршээн харуулагдаһан бодото байдалай жэшээ мүн.

Промышленна үйлэдбэриин эршэ дабшасын саашанхи замуудые зохёон хараалха зуураа, партиин Ленинградай обком промышленна предприятинуудайнгаа арбан хоёрдохи табан жэлэй ажахын түсэбүүдэй проектнүүдые шэнжэлэн хараһан байна. Юун элирээб гэхэдэ, министерствэнүүдэй диилэнхи олониинь областьдахи өөһэдынгөө мэдэлэй предприятинуудые экстенсивнэ аргаар хүгжөөхэ хараа шэглэл баримталдаг байба. Капитальна һомололгонуудай 40 шахуу процентнь шэнэ барилгада ба ашаглагдажа байһан предприятинуудые үргэдхэлгэдэ гаргашаглагдахаар хараалагдана. Тиигэхэ зуура предприятинуудые техническэ талаар зэбсэгжүүлгын хэмжээн яаха аргагүй бага. Бодото байдалыень бүхы талаһаань шэнжэлэн үзэһэнэй һүүлээр КПСС-эй обком зүб тобшолол хээ: үйлэдбэриин фонднуудай шэнэ, мүнөө үеын түрүү хубиие хоёр-гурбан халаанда хэрэглэхэ, тэрэнэй ашаар арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэб дүүргэхэ, хуушарһан түхеэрэлгэнүүдые ашаглалгаһаа болюулжа, сүлөөрһэн талмайнуудыень мүнөө үеын үйлэдбэридэ хэрэглэхэ. Энэ хадаа Ленинградтахи нүхэдэй тооложо үзэһэнэй ёһоор, 3 миллион шахуу дүрбэлжэн метр талмай сүлөөржэ үгэхэ болоно. Машина болон түхеэрэлгэнүүдые шэнэлһэнэй ашаар табан жэлэй эсэс болотор город болон областиин станочно паркын түрүү шэнэ техникын удельнэ хэмжээн 2 дахин ехэ болохо. Промышленностиин шанарай талаар үрэ дүнгүүд һайжарха.

Шэнэ барилгануудые эрид шууд хорооһоной ашаар энэ хэрэгэй капитальна һомололгые бага болгохо арга ленинградайхидта олгогдоно. Арьбалагдаһан мүнгэнэй зарим хуби предприятинуудые техническэ талаар һэльбэн шэнэлэлгэдэ зорюулагдаха, эгээл гол шухалань гэхэдэ, гэр байра барилгада, городууд болон һуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэ мүнгэн зөөри горитойгоор гаргашаглагдаха ха юм. Иигэжэ, технико-экономическа ба социальна томо асуудалнууд комплекснoор шиидхэгдэнэ.

Таанадай мэдэжэ байһанай ёһоор, ЦК-гай Политбюро партиин Ленинградай обкомой дурадхалнуудые хаража үзөөд, һайшаагаа, ниитын үйлэдбэриие хурдан түргэнөөр хүгжөөлгын яһала һайн, аша үрэ ехэтэй хараа шэглэл олгожо үгэхэ гэжэ тоолоно. Хэгдээд байһан энэ түгэсхэл гүрэн түрын удха шанартай, аша үрэтэй арга зам, оронойнай ондоо регионуудай промышленность тэрэл замаар дабшаха ёһотой.

Мүнөө хоёр халаанай хүдэлмэридэ орохо гээшые бидэнэр тон шухала үүсхэл гэжэ тоолонобди. Олохон оронуудта ажалай иимэ журам үнинһөө хойшо заншал болонхой гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Эрдэм-техникын дэбжэлтын түрүү зэргэдэ ябаһан предприятинууд хоёр, мүн гурбаншье халаанда хүдэлнэ. Энэл хэрэгтэ эрхим һайн түхеэрэлгэнүүдые эгээл ехэ ашагтайгаар хэрэглэхэ, тэдэнээ бүри ехэ бүтээсэтэй техникээр һэлгэхэ хүсэл эрмэлзэл харагдана. Үдэшын ба һүниин халаануудта хүдэлдэг хүнүүд нэмэлтэ урмашуулгада хүртэдэг. Манай түбэй албан зургаанууд энэ асуудалаар хойшолуулагдашагүй тодорхойлолго хэжэ, үдэшын ба һүниин халаануудта хүдэлһэн хүнүүдые моральна ба материальна талаар урмашуулга һайжаруулгаар дурадхалнуудые оруулха болоно. Гүрэн түрын тон шухала удха шанартай энэ хэрэгтэ ВЦСПС-эй эдэбхитэйгээр, бүтэмжэтэйгээр хабаадаха байһанда бидэнэр найдаха байнабди.

Ленинградайхидай үүсхэлые зүбшэн хэлсэлгын түрүүшын үедэ машина бүтээлгын предприятинуудые хүдэлмэриин хоёр-гурбан халаанда оруулха гээшэ тиимэ бэлэхэн хэрэг бэшэ гэһэн һанамжа зарим нэгэн хэлэһэн юм. Үнэхөөрөөшье хүнгэхэн зорилго бэшэ. Гэбэшье бидэнэр иимэ нэгэ асуудал табиха эрхэтэйбди: таһалгаряагүй үйлэдбэринүүд — металлурги, хими, тэрэшэлэн эдеэ хоолой гү, али текстильнэ промышленностьда хүнүүд гурбан халаанда яагаад хүдэлмэрилжэ шаданаб. Зүгөөр тэдэнэй олонхидынь эхэнэрнүүд гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Тиихэдэнь юугээрээшье муу бэшэ ажалай эрхэ байдалтай машина бүтээлгын ба металл болбосоруулгын предприятинуудта ажалынь яахадаа нэгэ халаанда хүдэлхөөр эмхидхэгдэнхэй гээшэб?

Бүхы министерствэнүүд болон албан зургаанууд нютагай партийна, совет, профсоюзай ба комсомолой органуудай хабаадалгатайгаар ленинградайхидай үүсхэлые хараада абалсан, үйлэдбэри эршэдхэхэ талаар бодото хүдэлмэри удаарулангүй хэжэ эхилхэ ёһотой гэжэ Политбюро тоолоно. Тиигэхэ зуураа, ажалай аша үрэ ехэтэй байхын тулада хэрэгтэй бүхы эрхэ байдал хангаха зорилгоор транспортын, һургуулинуудай, ухибүүдэй саадуудай хүдэлмэри, социальна байдал бүхыдэнь хангалгые хубилгаха шухала.

Олон халаанай хүдэлмэридэ ороходоо үйлэдбэриин шэнэ барилга хороолгоор арьбалагдаһан мүнгэ зөөриие предприятинуудые һэльбэн шэнэлэлгэдэ, социально-соёлой байдал хүгжөөлгэдэ гаргашалха эрхэтэйгээр түсэбтэ табан жэлдэ тодорхойлсон үгтэһэн капитальна һомололгонуудай ниитэ хэмжээнүүдые өөһэдынь мэдэлдэ үлээхэ арга боломжо область, хизаар болон республиканuудта лаб хангаха гээшэ зүйтэй гэжэ һанагдана. Тиихэдэ тэдэ, өөһэдынгөө ээлжээндэ, табан жэлэйнгээ даалгабаринуудые дүүргэхэ талаар лаб найдабари үгэхэ ёһотой. Зүгөөр партийна ба совет зарим хүтэлбэрилэгшэд иимэ дурадхалтайгаар мүнөө хандажа эхилһэнхэй. Тэдэниие дэмжэхэ хэрэгтэй гэжэ һананаб.

Ашаглагдажа байһан үйлэдбэриие техническэ талаар шэнэлэн зэбсэгжүүлгэ түргэдхэхэ гээшэ шэнэ табан жэлэй хүндэ хүшэр асуудалнуудай нэгэн болоно. Энэ хэрэгтэ зорюулагдаһан капитальна һомололгын хубиие эрид дээшэлүүлхээр түсэб дотор хараалагдана. Гэбэшье, мүн эндэшье нэмэлтэ олон арга боломжонууд нээгдэжэ үгэнэ.

Эмхидхэлэй болон ажахы эрхилэлгын онол аргануудые шэнэлэн һайжаруулгын дотоодын арга боломжонуудые элсүүлгын үндэһэ һуури дээрэ техническэ дэбжэлтын түрүү зэргэдэ гараха, бүтээн гаргадаг продукциингаа шанарые һайжаруулха, тиихэ мүртөө хүдэлмэридөө экономическа үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаха ябадал хангаха зорилго табиһан АвтоВАЗ-ай ба Сумскын научно-үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй эдэбхи үүсхэлые КПСС-эй ЦК үндэрөөр сэгнэһэн байна. Тэдэнэй дүй дүршэлые олохон предприятинууд халан абана. Индустриин яһала томо 200-һаа дээшэ предприяти ерэхэ жэлһээ мүн лэ өөһэдыгөө мүнгөөр хангаха ба гаргашануудаа өөһэдөө харюулха журамда орохонь.

Үйлэдбэриин «ЗИЛ», «Ленинградский металлический завод» нэгэдэлнүүдэй, синтетическэ каучук үйлэдбэрилдэг Воронежско заводой, Киевэй Роза Люксембургын нэрэмжэтэ трикотажна нэгэдэлэй, Литвагай ССР-тэхи Паневежскэ «Экранас» заводой ба хэдэн зуун бусад ажалша коллективүүд хүдэлмэришэнэй хүдэлдэг газар бүхэндэ ашаг үрэ дээшэлүүлгын нөөсэ арга боломжонуудые амжалтатайгаар бэелүүлнэ.

Станок бүтээдэг промышленностиин олохон предприятинууд ажалай бүтээсые оло дахин дээшэлүүлхэ, продукциин эрхим һайн шанар хангаха арга боломжотой эрхим зэргын машина болон түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргадаг боложо байна. Ленинградай, Ивановай, Гомелиин, Одессын, Ульяновскын станок бүтээдэг нэгэдэлнүүд болон предприятинууд тэдэнэй тоодо оролсоно.

Прибор бүтээлгын ба электронно промышленностиин һалбаринуудай коллективүүд тоо бодолгын ба микропроцессорно техникэ шууд түргөөр хүгжөөхэ талаар зорилгонуудые шиидхэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа оронхой. Тоо бодолгоор бүтээсэ ехэтэй машинануудые ашаглаха асуудал шиидхэхын, машина бүтээлгэ ба арадай ажахын бусад һалбаринуудые электронизацилгын хэрэгсэлнүүдые ехэ хэмжээтэйгээр үйлэдбэрилхэ ябадал хангахын тулада эндэ бодото эрхэ нүхэсэл байгуулагданхай. Арбан хоёрдохи табан жэлдэ тоо бодолгын техникые урда табан жэлэйхиһээ 2,4 дахин ехээр, тэрэ тоодо хубиин 1,1 миллион компьютер бүтээн гаргахаар түсэблэгдэнэ.

Белоруссиин түмэр замшадай дүй дүршэл улам үргэнөөр халан абтана. Мүнөө ороноймнай 10 түмэр зам ажал эмхидхэлгын ба урмашуулгын шэнэ онол аргануудые хэрэглэдэг болоо. Гүрэн түрын удха шанартай энэ тон шухала үүсхэлые бодото дээрэ[…] лүүлгэ хадаа транспор[…] туурiтай һайнаар хүдэ[…] дал хангаха, тиигэхэ ажалай бүтээсые дээш[…] 100 мянган хүдэлмэр[…] сүлөөлхэ арга олгохо[…] Ажалша коллективүүдэ[…] хэрэгтээ иимэ урагша[…] хандалга үндэр сэг[…] эдэбхитэйгээр дэмжэлгэдэ[…] зэргэтэй. Юрэнхылэн[…] дэ, арадай ажахын бү[…] баринуудта, оронойм[…] регионуудта зохёохы шэнжэлэн бэдэрэлгэ байна.

Гэбэшье, нүхэдүүд, […]риие шэнээр зэбсэгжү[…] һэльбэн шэнэлэлгэд[…] ёһоор хандаха эрилтэ[…] на. Энээнһээ урда тээ[…] томо предприятинуудт[…] бэн шэнэлэлгын хэды[…] хэгдэһэниие таанад байнат. Хуушарһан түх[…] нүүдые һэлгэхэ хэрэгт[…] миллиард түхэриг мүн[…] гашалагдаһан гээшэ. тиигэбэшье олонхи[…] хэрэгтэй аша үрэ түйл[…] байха юм. Тэрэнэй го[…] тагаануудай нэгэн гэхэ[…] ническэ проектнүүд м[…] нартай байһан. Үсөөн[…] ушарта тэдэ проектнүү[…] ашаг үрэ багатай те[…] ажалай гээгдэнги э[…] хараалагдадаг, шэн[…] техникэ олонхи ушарта[…] шынхиһээ миил бүтээн[…] даһан онгоороо илгард[…] һан.

Мүнөө, хубилалтын[…] байһан энэ үедэ мини[…] вэнүүд техническэ[…] шэнээр зэбсэгжэлгын[…] нуудта ямараар хандаж[…] наб? Шэнэ табан жэлд[…] проектнүүд бэелүүлэ[…] хараалагдана гээшэб?

ЦК-гай даалгабаряар[…] мышленнэ хэдэ хэдэн[…] терствэнүүдэй предпри[…] дые һэльбэн шэнэлхэ[…] нүүдэй зарим тэдыень[…] харалга үнгэргэгдэһэн[…] Тэрэ сэгнэлтэ юу хар[…] Проектнүүдэй нилээд ол[…] мүнөө үеын эрилтэдэ[…] сама бэшэ гэжэ мэдэ[…] Мүн нилээд олохониие[…] нээр зохёохо хэрэгтэй[…] гөөр зарим нэгэниинь[…] хуушаранхай, тэдээгээр[…] жэ эхилһэн хүдэлмэри[…] болюулха гэһэн зүбшэ[…] төө.

Зарим тэды жэшээ ха[…] Гидропрессүүдые б[…] Вознесенскын заводые һ[…] шэнэлхэ проект Минстан[…] мой Харьковай «Укргипр[…] институдаар зохёогдоһо[…] рагты даа, ямар үрэ д[…] түйлагдахаар түсэблэ[…] байнаб. Хүдэлмэришэдэй[…] аяар табаһаа дээшээр о[…] руулагдаха, тиихэдэ бүтээсые миил 70 проце[…] дээшэлүүлхэ гэжэ хараал[…] хай. Тиимэ байхаһаа техническэ шиидхэбэрин[…] энэ ургалтынь гурбаны[…] хуби, продукциин үные д[…] лүүлгээр гурбанай хоёр[…] хангагдахаар хараалагдаһ[…]

Мүн бусадшье газар[…] баһал иимэрхүү ябуул[…] хэгдэнэ. Текстильнэ пр[…] ленностиин предприяти[…] проект зохёодог гүрэн[…] ститут СССР-эй Минлег[…] Москвадахи пумаажан[…] фабрикые һэльбэн ш[…] проект зохёоһон: түхеэ[…] нүүдэйнь паркын хахадые[…] 15 жэлэй туршада ш[…] хубилгагдаагүй машин[…] ээлхэ болоно. Тэдээг[…] хэрэгтэй ассортиментын[…] һайн продукци гаргахын[…] лай үндэр бүтээсэ түй[…] аргагүй.

Иигэжэ асуугдаха бо[…] иимэ ахир проектнүүд ба[…] проектыень баталһан м[…] терствэнүүдэй хүдэлмэр[…] шэд ороноо ямар юумэ[…] татан оруулха гэнэб? Иим[…] проектнүүдэй эрдэм-техн[…] дэбжэлтэ хурдадхаха гэһэ[…] сэл эрмэлзэлые гутааха[…] номикыемнай хүндэ хүшэр[…] гашануудта оруулха б[…] ниинь эли.

Юрэнхыдэнь абахада, […] дүүд, хэлэгдэһэн эдэ бүгэ[…] бидэнэр зохихо һургаал[…] ёһотойбди. Арбан хоёр[…] табан жэлдэ бэелүүлэгд[…] хараалагдаһан техническэ[…] сэгжэлгын ба һэльбэн шэн[…] гын бүхы проектнүүдые[…] түргөөр, эгээл богони бо[…] соо шалган хараха хэрэ[…] Эрдэм-техникын дэбжэ[…] хурдадхаха зорилгонуудта[…] рюусамаар бэшэ проект[…] эрид шууд болюулагдаха[…] дэниие бэелүүлгэ хориг[…] сүлөөлэгдэһэн мүнгэ зөөри[…] рүү шэнэ техникэ бүтээн[…] галгада зорюулагдаха ё[…]

Техническэ зэбсэгжэлг[…] һэльбэн шэнэлэлгын проект[…] дэй шанарай түлөө харюу[…] га нэн түрүүн һалбарину[…] штаб болохо уялгатай ми[…] терствэнүүд бэе дээрээ д[…] уялгатай. Эгээн түрүүн тэд[…] эрилтэ табигдаха зэргэтэй[…] ническэ талаар шэнээр зэ[…] жэлгын ба һэльбэн шэн[…] гын проектнүүдые дахин[…] жа үзэхэ даабарии сэхэ[…] һэн үнгэрһэн жэлэй ию[…] үнгэргэгдэһэн зүблөөн д[…] эдэ асуудалнуудта министр[…] дэй анхарал хандуулагд[…] гээшэ.

Проектнүүдэй хэм хэм[…] нэй сэгнэлтэ зарим минис[…] ствэнүүдтэ ёһын тэдыэ хэ[…] дэг болонхой. Үнгэржэ ер[…] дээ, һайн гэһэн бэлэн тоб[…] лолтой тусхай саарһануу[…] га дарпалгатайгаар, хүтэлб[…] лэгшэдэй гар табигатай[…] эртээнһээ бэлдэгдэдэг бо[…] Тиимэһээ тэдээн рүү шэнэ[…] рилгануудай нэрэнүүдыень[…] шэхэ ажал үлэдэг һэн. […] бодожо үзэнгүй бэшэхэ уш[…] нууд үнэн дээрээ али д[…] дайралдадаг лэ байгаа.

...СС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. ГОРБАЧЕВОЙ элидхэл

һан капитальна һомололгонууд подрядна хүдэлмэриин лимидүүдээр болон табан жэлэй он бүхэндэ адли тэгшээр хубаарилалгаар дүүрэн хэмжээн соо хангагданхай. Эрдэм-техникын дэбжэлтын гол шэглэлнүүдтэ капитальна һомололго зорюулха, суглуулха, барилгануудые дүүргэлгын болзор наринаар сахиха зорилгоор проектнэ шиидхэбэринүүдэйнь мүнөө сагай эрилтэдэ харюусахагүй байһаниие хараада абан, машина бүтээлгын зуу гаран бэрилганuудые мүнөө дээрээ болюулха шиидхэбэри абтаба.

Машина бүтээлгэдэ ажахы эрхилэлгые нарижуулан һайжаруулха талаар томо, томо хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхээр хараалагдаа. Баталагдадаг даабаринуудай тоо ерэхэ жэлһээ эрид үсөөн болгогдожо, олзо орошо, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэ, гол материалнууд болон нөөсэнүүдэй гаргашые бага болголго ба бусад зарим согсоборилхы, шиидхэхы дүнгүүд болон нормативуудта урданайхиһаа ехэ анхарал хандуулагдадаг болохо юм. Машина болон түхеэрэлгэнүүдые гаргалгые тонноор түсэблэлгэ хоригдоно. Машина бүтээлгын комплекс доторой һалбаринуудай хоорондохи харилсаае тодорхойлһон шиидхэбэринүүд олдоо, үйлэдбэриин техническэ хэмжээе саашадань дээшэлүүлхэ нөөсэ арга боломжонууд тодоруулагдаа. Эрдэм болон техникын түрүү түйлалтануудые үргэнөөр хэрэглэлгэдэ үндэһэлэн, предприяти бүхэнэй, бүхыдөө һалбаринуудай техническэ талаһаа шэнээр зэбсэгжэлгын түсэбүүдые зохёолгые 1986 ондо түгэсхэхэ даабари машина бүтээлгын министерствэнүүдтэ үгтэбэ. Машина бүтээгшэдые эрхим шанартай, һайн материалнуудаар хангалгые шиидхэхэдээ, энэ талаар шэнэ хүсэ хүгжөөхэ зорилго табигдана. Тиигэхэл баатай болонобди.

Политбюро эдэ дурадхалнуудые хаража үзөөд, дэмжэнэ, Центральна Комитедэй Пленумэй үзэмжэдэ табина.

Танай ойлгоһоор, нүхэдүүд, иимэ тон харюусалгатай, орёо программые бэелүүлгэ ехэ шадамараар, габшагайгаар ажаллаха эрилтэ табина. Тэрэниие бэелүүлхэл болохобди, ондоо зам бидэндэ үгы. Ямаршье ондоо зам гэдэргээ сухариһан, гээгдэлдэ орохо гэһэн удхатай ха юм. КПСС-эй ЦК энээнтэй хэзээдэшье эбсэхэгүй.

Машина бүтээлгын министерствэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, ажалша коллективүүд гүрэнэй угаа шухала зорилгые бэелүүлгэдэ һайн ойлгонгёор, бодото харюусалгатайгаар хандаха аабза гээд найданабди. Урданайнгаа алдуунуудые хараада абажа, машина бүтээлгые хубилган шэнэдхэлгын программа бэелүүлхэ уялгатай зондо эртээнһээ һануулнабди: хараалһанһаа хазагайралга, ямар нэгэ шалтагаан баримталалга байха ёһогүй.

Нүхэдүүд, арадай ажахые үндэһөөрнь техническэ талаһаань шэнээр зэбсэгжүүлгэ болон һэльбэн шэнэлэлгэ тухай хэлэжэ байхадаа, капитальна барилгын зорилгонуудые алгад гаража болохогүй. Капитальна барилгын хэмжээн шэнэ табан жэл соо асари ехэ бшуу. Энэ зорилгоор нэгэ триллион шахуу түхэриг һомологдоно. 500 гаран миллиард түхэригэй барилга-хабсаралгын хүдэлмэри хэгдэхэдээ, арбан нэгэдэхи табан жэл соохидо орходоо 20 процентээр ехэ болоно.

Гэбэшье барилгадахи байдал хангалтагүй байһан зандаа, хубилган шэнэдхэлгэ удааржа байна. Барилгын трестнүүдэй хахадынь шахуу түсэбүүдээ саг үргэлжэ дүүргэнэгүй, объектнүүдые ашаглалгада оруулха болзорнуудые хазагайруулна, унжагайруулна. Барилгын хүдэлмэрие ударидалгада горитой дутуу дунданууд бии. Олон газарта баригдамаар объектнүүдые индустриальна аргаар бариха талаар проектно-барилгын нэгэдэлнүүд болон фирмэнүүдые бии болгохо асуудал һайн һанаанһаа саашаа ошоногүй.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, нүхэдүүд, барилгын хэрэгые нарижуулан һайжаруулха талаар горитой хүдэлмэри хэхэ, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэхэ хэрэгтэй.

Жэшээлхэдэ, Белоруссиин барилгашадай амжалтанууд бултанда мэдээжэ юм. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй турша соо нэгэ доро баригдажа байһан объектнүүдэй тоо 21 процентээр үсөөрүүлэгдээ, тэдэниие бодхоолгын дунда зэргын болзор 4,4 дахин бага болгогдоо. Ажалай болон материальна нөөсэнүүд горитойгоор алмагдадаг, бүхы объектнүүд саг соогоо ашаглалгада оруулагдадаг болоо. Гэхэ зуура капитальна барилгын юрэнхы хэмжээн 19, гол фонднуудые ашаглалгада оруулалга 23 процентээр ехэ болгогдоһон байна. Энэ хадаа республика соо бүхыдөө түйлагдаба. Тэзд иимэ амжалтатай дүй дүршэл Белоруссиһаа гадуур хэрэглэгдэнэгүй.

Иимэ һайн жэшээнүүд ороной бусадшье районуудта бии. Николай Ильич Травкинай толгойлдог барилгашадай бригада 1979 ондо Москва шадар эмхидхэгдээ һэн. Ажахын тоосооной ёһо гуримууд, өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын янзанууд, баян арга боломжонуудые нээжэ, эрхим дүнгүүдые түйлаха арга олгоо. 1983 ондо тус коллективэй үндэһэн дээрэ генподрядна шэнэ организаци — 96-дахи ПМК бии болгогдоо һэн. Һүүлдэнь Н. И. Травкинай толгойлдог 18-дахи «Мособлсельстрой» трест ажахын тоосооной ёһо гуримаар ажалладаг болоһон юм. Тиигэжэ иимэ дүнгүүд туйлагдаа. Нёдондо урда жэлэйхиһээ 1,5 дахин ехэ барилгын товарна продукци тушааһан байна. Ажалай бүтээсэ 25 процентээр дээшэлжэ, продукциин өөрынь үнэ сэн 12 процентээр хямдараа. Урдань гарзатайгаар хүдэлдэг байһан трест 1,5 миллион түхэригэй олзо оруулба. Тиигэжэ салин хүлһэнэй дунда зэргын хэмжээн 11 процентээр ургаһан байха юм.

Белоруссиин болон Москвагай барилгашадай амжалтанууд урдань гол түлэб бии байһан материальна үндэһэ һуури дээрэ туйлагдаа гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Тиимэһээ капитальна барилгадахи дутуу дунданууд ажалай нөөсэнүүдэй, транспортын дутаһанһаа болоно гэһэн һанамжа ямаршье удхагүй байдаг. Мүнөө бии байгаа арга боломжонуудаа хэрэглэн, капитальна барилга амжалтатайгаар ябуулжа болохо гээд дүй дүршэл харуулна. Барилгашадай зэбсэгжэлдэ мүнөө байгаа юумые шадамараар хэрэглэхэ, зохёохы, ажалай эдэбхи хүдэлмэридөө гаргаха хэрэгтэй.

Магадгүй бидэнэр капитальна барилгые эрид хубилгалгын богоһо дээрэ байжа болообди. Энэ һалбарида түрүү дүй дүршэлэй нэбтэрүүлэгдэхын түлөө харюусалгатай зондо шанга эрилтэ табиха саг ерээ ха юм. Барилгые түсэблэлгэ, эмхидхэлгэ хубилгаха, материальна үндэһэ һууринень заатагүй шэнэдхэхэ хэрэгтэй.

в) Ажахыгаа хямдаар эрхилхэ, шадамараар хүтэлбэрилхэ

Нүхэдүүд! Манай урагшаа дабшалтые хурдадхахада нүлөөлмөөр үшөөшье олон нөөсэнүүд табан жэлэй түсэб соо бии. Экономикые гүнзэгыгөөр шэнэдхэн хубилгаха тухай хэлэхэдээ, продукциин шанар горитойгоор дээшэлүүлгые гол шухала дүнгүүдэйнь нэгэн гээд харанабди. Шанар тухай асуудал бүгэдэ национальна зорилго гээд партиин съезд соносхоо. Тиигэжэ КПСС-эй ЦК тусхай бэшэгээр ажалшадта хандаа юм. Энэ шухала зорилгые хойшолуулангүй шиидхэхэ шухала байһаниие диилэнхи олон совет хүнүүд ойлгоно гээд мүнөө тодорхойгоор хэлэхэ байнабди.

Олонхи ажалша коллективүүд энэ талаар ажалаа эрхимээр эхилбэ. Ехэ гаргашагүйгөөр, хэрэгтэй оролдосотойгоор хандаһанай, ажалай болон технологическа журам бэхижүүлһэнэй, эмхидхэлэй-техническэ хэмжээнүүдые бэелүүлһэнэй ашаар Алма-Атын станок бүтээлгын заводто, Таллинай машина бүтээлгын заводто, Ферганагай «Азот» нэгэдэлдэ, Москвагай областиин «Электрэнзолит» нэгэдэлдэ, «Бакэлектробытприбор» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлдэ болон бусад предприятинуудта голодоһон тухай мэдээсэлнүүд эрид хорогдожо, стандартын эрилтэнүүдтэ гүйсэд харюусаһан продукци гаргалга хангагдаһан байна. Продукциин шанар һайжаруулха талаар һайн хубилалтанууд урдань хүдэлжэ байһан түхеэрэлгэнүүд дээрэ түйлагдаа гээд онсолон тэмдэглэхэ байнаб.

Иигээд байхадаа, шэнэ техникын асарагдахые хүлеэжэ байнгүй машинануудай, түхеэрэлгэнүүдэй, үргэн хэрэглэмжын зүйлнүүдэй шанар эрид һайжаруулха талаар алхамуудые хэхэ шухала. Та бүгэдэнэй мэдэһээр, ЦК-гай Политбюро болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет тусхай тогтоол баталан абаа. Техническэ ба экономическа шэглэлтэй хэмжээнүүд, продукциие стандартизацилга болон сэгнэлгэ, сэнгэй бии болголго, моральна болон материальна урмашуулгын системэ продукциин шанар һайжаруулгада зорюулагданхай. Албан зурганһаа гадуур продукци тушаан абаха гүрэнэй албан предприятинуудта бии болгогдохонь.

Һаяын сагта эндэхи байдал һайжаруулхын тулада үйлэдбэриин коллективүүдэй, продукци тушаан абалгын гүрэнэй албанай ажал ябуулгые партийна комитедүүд эдэбхитэйгээр дэмжэхэ ёһотой. Энэ тон шухала. Нёдондо албанһаа гадуур продукци тушаан абалгые туршаһан предприятинуудай дүй дүршэл энэ зорилгын дүүргэгдэхээр байһаниие гэршэлэн харуулна.

Материальна нөөсэнүүдые хэрэглэлгэдэ эрид хубилалтануудые түйлаха хэрэгтэй. Түүхэй эд болон материалнуудые алмалгын орёо даабаринуудые тодорхойлһон ЦК-гай болон СССР-эй Совминай тогтоол һая абтаа һэн. Материал, түлишэ болон электрын элшэ хүсөөр улам ургажа байгаа эрилтэнүүдые хангалгын шиидхэхы юумэн — нөөсэнүүдые алмалга мүн болоно. Энээнэй ашаар байгша табан жэлэй турша соо түйлагдаха национальна олзын дүрбэнэй нэгэ хубиһаа ехые абахаар хараалагдана.

Энэ хадаа тон шухала зорилго юм. Зүгөөр хуушанай-хяраа ажаллажа байһан ажахын зарим хүтэлбэрилэгшэд энээниие гүйсэд ойлгоногүй. Минавтопром, Минтяжмаш, Минуглепром, Минэнерго, Минлегпром нөөсэнүүдые алмаха талаар түсэбүүдээ саг үргэлжэ дүүргэнэгүй гээшэ. Олон предприятинууд тон үнэтэй түүхэй эд болон продуктнуудые ехээр гээлтэдэ оруулдаг зандаа. Нефтиин хажуугаар гарадаг 13 миллиард кубометр газ жэл бүри хэрэггүйгөөр галдагдана. Түмэр харгыгаар зөөхэ үедэ хэдэн миллион тонно шулуун нүүрһэн хаягдана. Хүдөө ажахын продукциин хорёод хүрэтэр процентнь һалана. Харин хэды шэнээн электрын элшэ хүсэн, уһан, дулаан хиидэ гаргашалагданаб? Хоёрдохиёо хэрэглэгдэдэг нөөсэнүүд үшөөл муугаар ашаглагдана.

Сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй: иимэ юрэ бусын ябадалтай эбсэхэгүйһөө байха хүшэ хүрэхын аргагүй хилэдэ түйлажа ерэбэбди. Манай байдалда байһан дутуу дунданuудые усадхалгада эрдэмэй-техническэ политика, түсэблэлгэ, экономическа болон захиргаанай арга боломжонуудые шэглүүлхэ шухала. Юумэ гэхэ, үрихэ ябадалтай эбсэшэгүй тэмсэл соносхохо, нөөсэлэлгын, алмалгын хатуу шанга байдал тогтоохо ёһотойбди. Нөөсэнүүдые алмалгын ба тэдэниие хэрэглэлгын хэмжээнэй дүнгүүдые предприятинууд болон коллективүүдэй хүдэлмэриие сэгнэлгын гол баримтануудай нэгэн болгохо шухала.

Түүхэй эд материалнуудые алмаһанай түлөө урмашуулгые эдэбхижүүлхэ хэрэгтэй. Нөөсэнүүдые алмаһанай түлөө урмашуулгын зэд мүнгэн хэмтэй байһаниинь зүб аал? Энэ яашье таарахагүй хэрэг. Алмаха эрмэлзэл хадаа даабари болохоһоо гадна, хүн бүхэнэй абари зангай шэнжэ болохо ёһотой. Бүлэдэ, һургуулида ургажа байгаа үетэниие юумэ гамнадагаар, алмадагаар хүмүүжүүлхэ шухала.

Нүхэдүүд! Агропромышленна комплексын хүгжэлтэдэ табан жэлэй түсэб соо онсо анхарал хандуулагдаба. Хараалагдаһан зорилгонуудаараа ЦК-гай майн (1982 он) Пленумэй шугамые дууряанабди. Эдеэ хоолой программын хэмжээгээр агропромышленна комплексын капитальна һомололгонууд, продукци үйлэдбэрилгэ, материально-техническэ хангалга тодорхойлогдобо. Продукци хадагалалгын, хүдөө ажахын машина бүтээлгын һалбаринууд нэн түрүүн хүгжөөгдэхэ болоно.

Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, аграрна секторэй нөөсэ хүсэ шадалые улам ехэ болгохо һайн арга боломжонууд хангагдана. Энэ хадаа зүб юм. Гэбэшье эдэ һалбаринуудта үгтэдэг асари ехэ нөөсэнүүд мүнөө дээрээ бодото һайн олзо үгэнэгүй. Арбан нэгэдэхи табан жэл бүхыдөө бага дүнгүүдтэй байба. Зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгада, ороной экономическа хүгжэлтын ябасада энэ ушар муу нүлөө үзүүлээ.

Тиигэбэ ябабашье аграрна секторто һүүлэй үедэ һайн хубилалтанууд боложо байна. Тэзд эдэ хубилалтанууд бүхы һалбаринуудта, хизаарнууд болон республиканuудта болоно бэшэ. Ургамалай продукци, илангаяа ороохото болон тэжээлэй ургамалнуудые саг үргэлжэ тэгшэ һайнаар абаха ябадал хангалга тон хурсаар манай урда табигдана. Энэ гол проблемые шиидхэлгэһээ мал ажалай адли тэгшэ хүгжэлтэ, колхоз, совхозуудай олзо оршо абалга, хадагалалгын предприятинуудай экономико дулдыдаха юм.

Байдалаа үндэһөөрнь һайжаруулхын тулада аграрна секторто хүдэлмэри шангадхаха хэрэгтэй. Энээниие түйлаха арга боломжонууд манда ехэ. Тэдэ хадаа мүнөө бии болгогдоод байһан асари ехэ нөөсэ хүсэ шадал соо нюугаатай. Бүхы зононуудта хүдөө ажахые ашаг үрэтэйгөөр, амжалтатайгаар эрхилэлгын дүй дүршэл манда бии юм. Хүтэлбэрилгые болон ажахы эрхилэлгын гуримые нарижуулан һайжаруулһанай ашаар хүдөөгэй ажалшадай эдэбхи үүсхэл бадаруулха экономическа ба эмхидхэлэй арга боломжонууд бии болгогдонхой.

Дан ехээр хэлэнгүй, үшөө дахин гол юумые тэмдэглэхэ дурамни хүрэнэ: тариалан болон мал ажалай фермэнүүдэй ашаг шэмые дээшэлүүлхын тулада эршэтэй технологинуудые хэрэглэхэ шухала. Энэл хадаа газар болон мал ажалда эрхим дүнгүүдые түйлалгын бодотошье, тон ашаг үрэтэйшье зам мүн.

Агропромышленна комплексын шиидхэхы участогуудта хүсэ шадалаа суглуулан табилгаяа саашадаашье үргэлжэлүүлхэ болонобди. Хүдөө ажахыда һомологдоһон зөөриһөө олзо абалгын найдамтай нүхэсэл энэл ха юм. Продукци үйлэдбэрилгын хэмжээнэй, экономическа ашаг үрын талаар эгээл эрхим дүнгүүдэй түйлагдаһан ажахы болон районуудта нөөсэнүүдээ шэглүүлхэдэ зүйтэй гээд манай болон бусад ороннуудай дүй дүршэл харуулна. Энээнтэй дашарамдуулан, нөөсэнүүдээ шэнээр хубаарилха, тэдэниие үйлэдбэриин тодо хэмжээе хангахаар үгэхэ тухай бодожо үзэхөөр ха.

Областьнуудай хэмжээн дотор, харин аргатай газарта, районуудташье научно-үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдые байгуулха тухай асуудал хаража үзэхөөр ха. Тэдэ өөрынгөө зоной колхоз болон совхозуудые үргэнөөр хүгжөөхэ арга олгохо, түрүү технологи болон ажахы эрхилэлгын түрүү онол арганuудые нэбтэрүүлхэдэнь тэдэндэ туһа хүргэхэ байгаа. Иимэ хандалга хадаа экономическа нөөсэ арга боломжонуудые тааруу зүбөөр хэрэглэхэ, эсэсэй үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаха ябадалые лаб хангаха байна бшуу.

Иимэ дүй дүршэл Молдавида, Украинада, бусад республиканuудта үчинэй бии болонхой. Эндэ зональна институтуудай, һуралсалай болон туршалгын ажахынуудай үндэһэ һуури дээрэ нэгэдэлнүүд бүридүүлэн байгуулагданхай юм. Иимэрхүү дүй дүршэл аха дүү социалис зарим оронуудташье бии юм. Тэрэниие гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, хэрэг дээрэнь эдэбхитэйгээр хэрэглэбэл, таарамжатай байгаа гэжэ һанагдана.

Хэрбээ бидэ агропромышленна үйлэдбэридэ горитой ехэ амжалтануудые түйлаха гэжэ һанаа хадаа, гансал хуушанай харгы замаар дабшажа болохогүй. Имагтал арга нөөсэнүүдээ нэгэдүүлэн, шиидхэхы шэглэлнүүдээр булюу һайн байдал байгуулан, ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганууд болон хүтэлбэрилгын бүридэлдэ бии байгаа һайн талануудыень шадамараар хэрэглэн, бидэ ашаг үрэтэйгөөр хүдэлжэ, үйлэдбэреэ түргэнөөр хүгжөөжэ, СССР-эй Эдеэ хоолой программаар табигдаһан зорилгонуудые амжалтатайгаар шиидхэжэ шадаха байна ха юмбибди.

Һүүлэй һүүлдэ, нүхэдүүд, хүтэлбэрилгые, ажахы эрхилэлгын бүхы арга хэрэгсэлнүүдые нарижуулан һайжаруулха хүдэлмэрее бүри саашань яажа ябуулнабибди, энээнһээ арбан хоёрдохи табан жэлдэ манай амжалтанууд ехэтэ дулдыдаха байна. Энэ хүдэлмэриин гол ёһонууд тодорхойлогдонхой. Нэгэ талаһаа, бидэ арадай ажахые хүтэлбэрилгые түбэй газарһаа эрхилхэ ябадалые саашадань нарижуулан һайжаруулха, Госпланай болон экономическа бусад албан зурганuудай үүргые дээшэлүүлхэ, министерствэнүүдэй уялгануудые тододхохо ёһотой болонобди. Харин, нүгөө талаһаа, предприятинууд ба нэгэдэлнүүдэй эрхэнүүд болон ажахын талаар бэеэ даанги байдалые али болохоор үргэдхэхэ, өөрынь ажал ябуулгын үрэ дүнгүүдэй түлөө харюусалгыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэй.

Энээниие бултадаа зүбшэхэ байха гэжэ һананаб. Тиигэбэшье хүтэлбэрилгэдэ демократическа централизмые бодото дээрэнь бэелүүлхэ мүнөөнэй хүдэлмэри хадаа мүнөө сагай эрхэ байдалай эрилтэдэ хүрэнэгүй. Бидэ туршалгануудые үнгэргөөбди, найдабаритай үрэ дүнгүүдые түйлаабди, гэбэшье тэдэниие үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэй гарахада, олон ушарта айдаг байна ха юмбибди. Ажахы эрхилэлгын онол арганuудай ехэнхинь үнинэй туршагдаа, тиимэһээ шэнэ юумые бодото байдалда зоримгойгоор нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй болоно. Ондоогоор хэлэбэл, үргэн фронтын хэмжээтэйгээр ажал ябуулга эрхилхэ хэрэгтэй. Тэрэнэй тула, XXVII съездын залан сэхэ заабаринуудай үндэһөөр, ажахы эрхилэлгын шэнэ гол ёһонуудта шэлжэн оролгодо хэрэгтэй документнүүдые түбэй ажахын болон экономическа албан зурганууд түргэнөөр зохёон табижа, баталан абаха ёһотой гээшэ.

Манайда хэдэн арбаад жэлнүүдтэ суглараһан олон тоото инструкцинууд, дүримүүд болон заабаринууд, съездын болон съездһээ хойшо абтаһан тогтоолнуудай эрилтэнүүдтэй зохилдуулан, һэльбэн шэнэлэгдэхэ ёһотой болоно. Харин шэнэлэн хубилалгада зүришэдэг заабаринууд эрид шууд болюулагдаха ёһотой. Энээнгүйгөөр, нүхэдүүд, бидэ урагшаа дабшажа шадахагүйбди. Хүтэлбэрилгэдэ хэрэглэгдэхэ үнэн бодото централизм хадаа үйлэдбэриин, научна болон конструкторска коллективүүдэй олон талын ажабайдалые албан хойрогоор зонхилхо ябадалтай ямаршье холбоогүй байха юм. Олон жэлэй туршада тэдэниие хииһээ абтаһан элдэб заабаринуудаар тээлмэрдүүлхэ гурим хадаа ажахын болон техническэ талаар бии болодог асуудалнуудые хүтэлбэрилэгшэд, зохёон табигшадай саг соонь шиидхэхэ арга боломжонуудые хаһадаг байгаа бшуу.

Абажа боломоор ашаг үрыень гүрэнэй хэмжээгээр тооложо үзэбэл, хэдэн олон миллиард түхэриг болохо байна. Иимэ үзэгдэлнүүдтэй хаа хаанагүй ушарха ябадал гарана. Энээн тухай «Криогенмаш» гэжэ научно-үйлэдбэриин нэгэдэлэй генеральна директор В. П. Беляков, «Электросила» нэгэдэлэй генеральна директор Б. И. Фомин, «Владимир Ильичэй нэрэмжэтэ завод» гэһэн нэгэдэлэй ахамад конструктор В. И. Радин, бусад олон дүй дүршэлтэй ажахы эрхилэгшэд, эрдэмтэд болон зохёон табигшад бэшэһэн байха юм.

Эндэ ёһотой гурим байгуулха ба ажалша коллективүүдэй эрхэнүүдые бодото дээрэнь үргэдхэхэ тушаа анхарха хэрэгтэй. Энэ зорилгоор богони болзорто Социалис предприяти (үйлэдбэриин нэгэдэл) тухай Хуули зохёон найруулгые түгэсхэхэ хэрэгтэй болоно. Энэ документ хадаа ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалай хараа бодолдо түшэглэхэ, һүүлэй үедэ нөөсэлэгдэһэн дүй дүршэлые шэнжэлэн согсолхо, ажахын бэеэ даанги байдалые али болохоор үргэдхэхэ, предприятинууд болон үйлэдбэриин нэгэдэлнүүдэй үүргэ ба харюусалгые дээшэлүүлхэ хараа шугамые бэелүүлгэтэй холбоотой бүхы һайн юумые батадхаха ёһотой гээшэ.

Тиигэбэл бидэ министерствэнүүд болон предприятинуудай хоорондо эрхэнүүд ба уялгануудыень эгээл тааруугаар хубаарилгада эхи табижа шадаха, ажалша коллективүүдтэ жэжэ-божо хэрэгүүдэй талаар хамааралсаха ба зонхилон захирха, тэдэнэй үдэр бүриин ажахын ажал ябуулгада үндэһэ баримтагүйгөөр оролсохо ябадалһаа хуулиин ёһоор хамгаалжа шадаха болонобди. Харин энэмнай, нүхэдүүд, манай экономикые хүтэлбэрилгэдэ демократи үргэдхэлгэдэ, ажалшадай эдэбхи үүсхэл хүгжөөлгэдэ урагшаа горитой ехэ алхам хэһэн удхатай болохо байна бшуу.

Таанадай мэдэһээр, XXVII съезд арадай ажахые хүтэлбэрилгын экономическа онол арганuудые ёһотой һайнаар шудалха зорилго табяа бэлэй. Энээнһээ уламжалан, нэн түрүүн шэнэ түрүү нормонууд болон нормативуудые зохёон найруулха хэрэгтэй болоно. Госплан энэ шухалын шухала хүдэлмэриие толгойлхо, тэрээндэ министерствэнүүд болон албан зурганuудые, эрдэмтэдые, нэгэдэлнүүд болон предприятинуудай мэргэжэлтэдые үргэнөөр хабаадуулха ёһотой. Тиихэдээ тэрэниие удаарууля болохогүй. Үндэһэ баримтатай экономическа нормативуудые байгуулангүй, предприятинуудай ажал ябуулгые һаатуулдаг элдэб янзын заабаринуудай дарлалтаһаа бидэ гаража шадахагүйбди, хүтэлбэрилгын захиргаанuудай арганuудһаа экономическа онол арганuудта шэлжэн орохомнай бэрхэтэй болохо байна. Тэрэ өөһэдөө ашаг үрэтэйгөөр хүдэлхэ ба өөһэдыгөө мүнгэ зөөреэр хангаха гол ёһонуудые хэрэглэлгэдэ һаад тойбо ушаруулха байна бшуу. Бидэ энэ гол ёһонуудые бүри үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хүсэлэнтэй ха юмбибди.

Эсэсэй эсэстэ, хүтэлбэрилгын экономическа онол арганuудые хүгжөөлгэдэ үнэ сэн тогтоолгын гол шухала удха шанар тухай хэлэхэ хэрэгтэй. Эндэ шиидхэгдээгүй олон асуудалнууд сугларанхай. Һэльбэн шэнэлэлгые шалтаг болгон, машина болон түхеэрэлгэнүүдэй үнэ сэнгүүд, барилгын сметнэ үнэн сэн дээшэлүүлэгдэдэг байна. Түхэл янзануудыень хубилгалга, ехээр олзо оршо абахын тула оролдолго зарим ушарта үргэн хэрэглэлэй эд бараанайшье үнэ сэнгүүдые үндэһэ баримтагүйгөөр ехэ болгохо ушар гаргана.

Гүрэнэй болон ажахын органуудай зарим ушарта энээниие мэдээшэгүй болоод байдагынь, үнэ сэнгүүдые дээшэлүүлгын аргаар үйлэдбэриин хэмжээе ехэ болгохо ябадалнуудай үсөөн бэшээр үзэгдэдэг байһаниинь харамтай. Шалгалтануудай үрэ дүнгүүдэй ёһоор, гансал үнгэрһэн жэлдэ предприятинуудай хуули бусаар абаһан 100 миллионһоо дээшэ түхэригын үнэ сэнгүүдые тогтоохо гуримые хазагайруулһанайнь түлөө бюджедэй олзо оршодо оруулагдаһан байха юм.

Нүхэдүүд, энэмнай онсо аюултай үзэгдэл болоно гэжэ уридшалан һануулхые хүсэнэб. Үнэ сэнгүүдые дура зоргоороо дээшэлүүлхэ ябадал экономическа бэрхэшээлнүүдые усадханагүй, харин хүдэлмэрилэгшэдые гансал забхайруулна, техническэ дэбжэлтэдэ һаад тойбо ушаруулна ха юм. Гаргашын талыень хараадаа абажа дээшэлүүлэгдэһэн үнэ сэнгүүд хадаа үйлэдбэриин технологи болон эмхидхэлдэ үзэгдэдэг дутуу дунданuудые халхална, ажахы эрхилэлгын экономическа онол арганuудые бэдэрхэ ябадалые тоохогүй ушарнуудые гаргана гээшэ.

Хэрбээ эд бараанай хэрэглэмжын шэнжэ шанарые горитойгоор һайжаруулбал, эд зүйлнүүдэй бүри үндэр ашаг үрые түйлабал, имагтал эндэ үнэ сэн дээшэлүүлгэ үндэһэ баримтатай байна ха юм. Үнэ сэн тогтоолгодо ёһотой гурим байгуулха хэрэгтэй. Энэ талаар Үнэ сэнгүүдэй гүрэнэй комитет бүри тодо һонор, залан сэхэ хараа шугам баримталха ёһотой. Тэрэшэлэн урьһаламжын, бүхыдөө банкнуудай хэрэгүүдые нарижуулан һайжаруулха асуудалнуудые хаража үзэхөөр болоо. Ажахы эрхилэлгын шэнэ онол арганuудта шэлжэн ороходоо, экономическа хүтэлбэрилгын шухалын шухала зурган болохо банкын үүргые бидэ дээшэлүүлхэ ёһотойбди.

Нөөсэнүүдые гамнаха технологи нэбтэрүүлхэ ба экономикын ехэ гаргаша гаргаха шэнжэ шанарые дабаха зорилгые амжалтатайгаар бэелүүлхэ талаар заатагүй шиидхэгдэхэ шухала асуудалые онсолон тусагаарлаха хүсэлтэй байнаб. Суудa гараһан «вал» тухай эндэ хэлэгдэнэ. Валова үрэ дүнгүүдэй талаар элдэб түхэл янзатай даабаринууд хадаа һалбаринуудай, нютагуудай, предприятинуудай ажал ябуулгые сэгнэхэдэ, гол үрэ дүнгүүдэй нэгэниинь болодог байна. Харин иимэл байхадаа, тэрэ «валые» ехэ болгохын тула олон ушарта үнэ сэнтэй материалнууд хэрэглэгдэдэг, машинануудай шэгнүүр ехэ болгогдодог, тонно-километрнүүд улам ехээр бэшэгдэдэг, ажахы доторой эрьесэ айхабтар ехэ болодог гэхэ мэтэ ушарнууд үзэгдэдэг байна. Бидэ ашаг үрын түлөө тэмсэнэбди. Тэзд хаража үзыт, ажахын хүтэлбэрилэгшэд ямар тэнэг байдалда ороно гээшэб: үнэгүй эд хэрэгсэлнүүдые гаргаад, мүнгэнэй талаар продукци дутуу үгэһэнэйнгөө түлөө хараал шэрээлдэ хүртэдэг, шэнэ юумэ нэбтэрүүлжэ, нөөсэнүүдээ алмаад байхадаа, предприяти, харин улам саашань бүхы һалбараа муушаг байдалда дахин оруулһан шэнги байнэ ха юм.

Иимэ жэшээ дурдаһуу. Хоёр жэл хахадай саада тээ хэдэ хэдэн министерствэнүүдэй автотранспортна предприятинуудта экономическа туршалга эхилһэн юм. Тэрээндэ хабаадагшад хүнүүдэй имагтал тонно-километрнүүдтэ анхархаар бэшэ, харин ороһон захилнуудай үндэһөөр бүхы ашаануудые эгээл бага гаргашатайгаар, саг соонь хүргэхэ ябадалда анхархаар өөрынгөө хүдэлмэриие түсэблэжэ эхилһэн байгаа. Үнэн дээрээ үгы байһан тонно болон километрнүүдые худалаар бэшэхэ ябадалда ажахы эрхилэгшэдые бээдхадаг ушар шалтагаануудынь усадхагдаһан байха.

Энээнэй үрэ дүнгүүд иимэ. Хүдэлмэриин эгээл шухала үрэ дүн болохо захилнуудые дүүргэлгэ 100 процент хүрэтэр дээшэлээ. Энээнтэй хамта автомашинанууд болон жолоошодые хэрэглэлгэ хороо, түлишэ гаргашалга 18 процентээр бага болоо. Хүдэлмэриин иимэ эрхэ байдалнуудые хаа хаанагүй дэлгэрүүлгэ бүхы ороной хэмжээгээр хэдэн мянган машина болон жолоошодые сүлөөлхэ, мотоорой 5 миллионһоо дээшэ тонно түлишэ алмаха арга олгохо байна бшуу.

Түсэблэлгын органууд хүдэлмэриин шэнэ онол аргые тэрэ доронь нэбтэрүүлхэ байгаа гэжэ һанагдаа бэлэй. Гэбэшье иимэ юумэн үзэгдөөгүй. СССР-эй болон РСФСР-эй Госплануудай зарим харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд түсэблэлгын хуушарһан гуримые үлүү ехэ зоригтойгоор хамгаалжа эхилһэн байна. Юуб гэхэдэ, урдань түсэблэгдэһэн «вал», зөөлгын хэмжээнүүд худал хуурмагаар нилээд ехээр бэшэгдэһэн байгаа ха юм. Харин тэдэ тоололгонуудые хэрэглэжэ боломоор бэшэ гэжэ түсэб табигшад мэдэрхэ дурагүй байба. Энэмнайл шэнэ юумэндэ дурагүй байлгын, ажахы эрхилэлгын онол арганuудые шэнэлэн хубилгаха, хүдэлмэриин хуушарһан онол арганuудые шэнэлэн хубилгаха, хүдэлмэриин хуушарһан онол арганuудһаа арсаха дурагүй байлгын жэшээ болоно ха юм.

Олон һалбаринуудта валова үрэ дүнгүүд үшөөл ехэ һуури эзэлһэн зандаа. Энээнһээ болохо, жэшээнь, барилга дээрэ, СССР-эй Госпланай, СССР-эй Минфинэй һайшаалгагүйгөөр, «валые» сэгнэлтын гол үрэ дүн дахинаа болгохо һэдэлгэнүүд гаргагдана. Энэмнай барилгын түрүү эмхинүүдэй дүй дүршэлэй тад ондоо юумэ харуулжа байһан үедэ — барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээгээр бэшэ, харин бэлэн болгогдоһон продукциин түлөө, объектнүүдые ашаглалгада оруулһанай түлөө тэдэнэй хүдэлмэриие сэгнэхэ ба урмашуулха ябадалай хэрэглэгдэжэ байһан үедэ иимэ юумэн боложо байна бшуу. Нүхэдүүд, энэ «валова зангилаае» таһа татаха саг хүрэжэ ерээ гэжэ һананаб. Тиигээгүй һаа гаргаша тоолохо онол арганuудые дабаха харгы замаар бидэ урагшаа дабшажа шадахагүйбди.

Хүтэлбэрилгын асуудалнуудые хаража үзэхэ зуураа, ажабайдалай табидаг арадай ажахын шухала асуудалнуудые шиидхэлгын түлөө СССР-эй Госпланай харюусалга тушаа хэлэнгүй гаража болохогүй. Тэрэниие байгуулхадаа, экономикые хүтэлбэрилгын ухаан бодолой түб болохо гэжэ һанагдаһан Госплан ехэнхи ушарта диспетчерэй уялгануудые дүүргэжэ үргэлжэлһөөр. Һалбаринуудые хүтэлбэрилэгшэдэй, харин үнгэрхэдөө предприятинуудай директорнүүдэйшье бүрин гүйсэд шиидхэжэ шадаха асуудалнууд үсөөн бэшэ ушарта тэрэнэй хананууд дотор шиидхэгдэдэг байна бшуу. Энээнтэй хамта ороной холын хараата түсэблэлгын зурганай гол үүргэ дүүргэхэ юумэн хэгдэнэгүй ха юм.

Үдэр бүриин жэжэ-божо хэрэгүүд социально-экономическа зорилгонуудые шиидхэхэ арга замуудые бэдэрхэ, арадай ажахын хүгжэлтэдэ тааруу тэнсүүри болон булюу һайн талануудые шэлэхэ, бүридэл байгууламжын политикые тодорхойлхо, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдые тараан тогтоолгые, экономикын тэнсүүритэй байлгые тодорхойлхо хүдэлмэриһээ хадууруулна. Имагтал энээнһээ боложо, бидэ олон юумэ алдаһан байнабди. Юрэнхы дээрэнь хэлэбэл, түсэблэлгын хүдэлмэридэ шэнэлэн хубилалга хэрэгтэй болонхой.

Нүхэдүүд! Ороной саашанхи хүгжэлтын асуудалнуудые зүбшэжэ, ерээдүйдэ бэелүүлэгдэхэ хэмжээнүүдые хараалжа байхадаа, бидэ мүнөө үеын зорилгонуудые хараанһаа алдаха ёһогүйбди. Тэдэниие зүбөөр шиидхэлгэһээ байгша оной, харин тиимэһээ бүхы табан жэлэйшье түсэбүүдэй дүүргэлтын амжалта дулдыдаха байна гээшэ. Мүнөө хүдөөгэй ажалшад онсо анхарал оролдолго гаргажа байнхай. Аграрна һалбаридахи байгша оной үрэ дүнгүүд бидэндэ онсо шухала удха шанартай байха юм. Таанадай мэдэһээр, үнгэрһэн табан һарын туршада мал ажалда муу бэшэ үрэ дүнгүүд түйлагдаа. Тэдэниие батадхаха гээшэ шухала.

Тиигэбэшье гол зорилго гэхэдэ, орооһо тариянай үрэ жэмэсэй болон овощой, тэжээлэй болон техническэ ургамалнуудай үндэр баян ургаса ургуулжа, гүйсэд суглуулжа абаха хэрэг болоно. Энэмнай ниитэ арадай хэрэг мүн. Тэрээндэ имагтал иимээр үдэр бүриингөө хүдэлмэриин үедэ хандаха ушартай. Олон районуудта мүнөө жэл ушарһан хүнгэн бэшэ эрхэ байдалда, бүхы ургуулһан юумэеэ суглуулха, бүрин бүтэн байлгаха, гээлтэ хоролто гаргахагүй гээшэ илангаяа шухала болоно.

Мүнөө промышленностиин, капитальна барилгын, транспортын ажал ябуулгада эгээл харюусалгатай хаһа эхилбэ гээшэ. Тэдэнэй хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые доошолуулжа яашье болохогүй, харин үйлэдбэриин ургалтын эршые дээшэлүүлхын тула оролдохо, бүхы түсэбүүдые заатагүй дүүргэхэ хэрэгтэй. Үбэлэй үедэ ажаллаха талаар саг соогоо бэлдэхэ гээшэ тон шухала. Бидэ үнгэрһэн сагһаа һургаал абаха ёһотойбди. Энээниие хараадаа абан, һаяхан КПСС-эй ЦК болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет тусхай тогтоол баталан абаһан байна. Тэрээн дотор ерэхэ намарай-үбэлэй үедэ хүдэлхөөр арадай ажахые бэлдэхэ талаар тодорхой хэмжээнүүд хараалагданхай.

Тэрэниие дүүргэлгэдэ мүнөөнһөө партийна, совет болон ажахын органуудай анхарал хандуулагдаха ёһотой. Городууд болон тосхонуудай ажаһуудал хангаха бүхы һалбаринуудые эрхим һайн байдалда оруулха хэрэгтэй. Нэн түрүүн электрын болон дулаанай элшээр найдамтайгаар хангалга, энергетическэ түхеэрэлгэнүүдэй заһабарилга ба шэнэ хүсэнүүдые түсэбөөр хараалагдаһан болзортонь ашаглалгада оруулалга, предприятинууд болон коммунальна ажахыда түлишын нөөсэнүүдые саг соонь байгуулга хангаха хэрэгтэй болоно. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, ямаршье эрхэ байдалда ажаһуудалай талаар хүн зоной таарамжагүй байдалда орохогүйн тула, үйлэдбэриин һайн эрхэ байдалда ажалша коллективүүдтэй хүдэлхын тула, харин экономикын тогтууритайгаар хүгжэхын эршэеэ улам ехэ болгохын тула бүхы хэрэгээ һайнаар табиха ёһотойбди.

Нүхэдүүд, экономическа политикын залан сэхэ ба мүнөөнэй асуудалнуудаар һанамжамнай иимэл даа. Тэдэниие шиидхэлгэһээ арбан хоёрдохи табан жэлэй туршада арадай ажахые шэнэлэн хубилгаха үргэн хэмжээнэй программые дүүргэлгэ шиидхэхы ехээр дулдыдаха байна. Табан жэлэй түсэбэй даабаринуудые дүүргэлгэ хадаа социалис байгуулалтын эршэ түгэс хүгжэлтын, тэрэнэй ажамидаралта хүсэ шадалай шэнэ гэршэ, КПСС-эй XXVII съездын хараа шугамые бэелүүлгэдэ томо ехэ алхам боложо үгэхэ байна ха юм.

III.

ПАРТИЙНА ХҮДЭЛМЭРИИЕ ЭДЭБХИТЭЙГЭЭР ХУБИЛГАХА

Нүхэдүүд! Ороной хуби заяан тухай, тэрэнэй мүнөө үеын болон ерээдүй сагай ажамидаралда шухала асуудалнуудые шиидхэлгэ тухай хөөрэлдөөнэй гарахада Ленин «парти харюусалгатай» гээд онсолон тэмдэглэгдэдэг һэн.

Манай парти хүтэлбэрилхы, тэрэнэй гарта ниитын хүгжэлтэдэ нүлөөлэлгын хүсэтэ арга боломжонууд бии. Теори болон политика, үзэл суртал болон эмхидхэлэй хүсэн, үйлэдбэри дээрэ, хүтэлбэрилгэдэ, эрдэмэй наукада, техникэдэ болон соёлдо хүдэлдэг олон миллион коммунистнууд — энэл даа партиимнай хүсэ шадалынь.

Партийна организацинуудай хэр зэргээр ажал ябуулгаяа эрхилһэнһээ олон миллион ажалшадай үүсхэл эдэбхи, хурдадхалгын шиидхэхы хүсэн болохо арад зоной зохёохы ажал ябуулгын дэлисэ болон гүнзэгы удхань дулдыдаха байна. Партийна хүдэлмэриин голдо имагтал хүниие табяал һаа, партиин табиһан зорилгонуудые шиидхэхэ аргатайбди. Хүн зондо, бодото ажал хэрэгтэ эрьен хандалга хадаа партийна хүдэлмэриин үндэһөөрнь хубилгалгын гол удхань болоно.

Съездын һүүлээр үнгэрһэн һаранууд юу харуулба гээшэб? Хубилалгын гол бодомжонууд партийна олонхи кадрнуудаар зүбөөр ойлгогдоо, бодото ажал хэрэгүүдтэ бэелүүлэгдэжэ эхилээ. Нютагай болон түбэй партийна, совет болон ажахын органуудай хоорондохи харилсаануудай шэнэ оршон байдал тогтоогдоо. Юрын ажабайдалай олонхи асуудалнууд түргэнөөр, гүнзэгыгөөр ойлгогдожо шиидхэгдэнэ. Шухала асуудалнуудые үнэн зүбөөр, нюуса нөөсэгүйгөөр, хурсаар табиха хэрэгтэ, шүүмжэлэлгын, өөрыгөө шүүмжэлэлгын хэмжээндэ бидэ нэгэ шата дээшээ гарабабди.

Үйлэдбэриие эршэмтэйгээр хурдадхалгые Московско, Ленинградска, Киевскэ, Минскэ, Донецкэ, Челябинска, Сумской, Татарай партийна организацинууд гүнзэгыгөөр, үргэн дэлисэтэйгээр ябуулна. Экономикые болон социальна ажабайдалые хүгжөөлгын асуудалнуудые Брестскэ, Волгоградска, Ульяновска, Харьковска, Эрхүүгэй, Липецкэ, Ростовско болон бусад олон область, хизаар, республиканuудай коммунистнууд эрид шиидэнгеэр, залан сэхээр шиидхэнэ.

(Түгэсхэлынь 4-дэхи нюурта).

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь М. С. ГОРБАЧЕВОЙ элидхэл

[Түгэсхэл. Эхиниинь 1, 2, 3-дахи нюурнуудта].

Шухала алхамуудые партийна бүхы организацинууд хэжэ байна. Хүдэлмэриин мүнөө үе сагта харюусамаар шэнэ түхэл маягууд болон онол аргануудые бэдэрэн ололго бэлэн бэшэ. Зарим ушарта съезд дээрэ соносхогдоһон заабаринууд ехэ политикада хабаатай, зүгөөр бодото ажал хэрэгүүд урдынхяараа, өөрынгөө аяар, заншаһан замаар ябаха ёһотой гэһэн багсаамжануудтай дайралдаха ушар тохёолдодог. Иимэрхүү бодолнууд партийна ажабайдалдашье ушардаг гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Курска областной партийна организаци абаад үзэе. Ажал хэрэгтээ зохёохы ёһоор хандаха, шүүмжэлэлгын болон өөрыгөө шүүмжэлгын гурим үшөөшье олон районуудта хүрөөгүй. Хүдэлмэриин зонхилхы ёһо гурим эндэ гайхалтай бэхи байба. Жэшээнь, партиин Октябрьска райкомдо нэгэдэхи секретарь нүхэр Анпилогов В. А. болон бусад зарим партийна хүдэлмэришэд шүүмжэлэлдэ дурагүй, «таарамжатай зохид» хүнүүдые үмөөрдэг, гэзгдэлдэ ороһоноо нюухые һэдэдэг, теэд бодото байдалаа гоёор харуулхын тула ажахын хүтэлбэрилэгшэдые юумэ нэмээжэ харуулхые баадхадаг, парторганизацинуудай үүсхэлые, хүн зоной ажалай болон ниитын эдэбхиие хүгжөөлгэ тухай һаналаа табидаггүй байгаа. Эдэ бүхы ушар байдал тухай «Красное Знамя» колхозой парторганизациин секретарь нүхэр Шевелев М. С. түбэй газетэдэ бэшээ.

Хүдэлмэриин иимэ забхай буруу онол аргануудые партиин обкомдо нюуса бэшэл байһан байха. Харин партиин обкомой бюрогой, нэгэдэхи секретарь нүхэр А. Ф. Гудковой энэ ушарта зүб сэгнэлтэ үгөөгүйнь элирнэ. Обком нүхэр Анпилоговые эгээл гоё һайхан үгэнүүдээр магтажа, бусадта үльгэр жэшээ болгон табихаһаа нааша болоо. Харин ушар байдалые тэндэнь ошожо сэгнэхэ даабари аппарадай хүдэлмэрилэгшэдтэ ЦК-гай үгэхэдэ, нүхэр Шевелевэй бэшэһэниинь тон зүб, харин партиин обкомой һанал бодол ямаршье үндэһэгүй байба бшуу.

Эсэсэй эсэстэ энэ түүхын дүнгүүдые райкомой гэшүүд согсолоо, тэдэнэр нүхэр Анпилоговто этигэл найдалаа үзүүлхээ болижо, ажалһаань сүлөөлхэ гэһэн шиидхэбэри абаа. Теэд юундэ обком райкомой секретариин хүдэлмэриин энэ таарамжагүй онол аргануудые, районно партийна организацида тохёолдоһон эрхэ байдалые тэрэ доронь адаглажа, бодотоорнь сэгнэжэ шадабагүй гээшэб? Бодомжолходо, партиин обкомой секретарьнар өөһэдөө, тэрэнэй бюро ажал хүдэлмэридөө хубилалта оруулхые яаранагүй, үнгэрһэн үе сагта ошон ошоһон хуушан ёһо гуримуудые баримталһаар байна гээшэл хаш. Иимэ ушарта ажалшадай үүсхэл ёһотой дэмжэлгэ олоногүй ха юм.

Съездын һүүлээр совет хүнүүд партиин хэрэгүүдээр, общество дотор боложо байгаа хубилалтануудаар бүри ехээр һонирходог боложо байна. Съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлдэ тэдэнэр өөрынгөө һуури оложо, хубилалтада хубитаяа оруулхые хүсэнэ. Имагтал энээн тухай ЦК-да болон газетэнүүдэй редакцинуудта ороһон олон тоото бэшэгүүд гэршэлнэ, тэдэнэй зариманиинь таанадта тараагданхай. Эндэ партийна комитедүүдэй зорилго тон эли шэнгеэр һанагдана—хүн зоной ниитын болон ажалай эдэбхиие али болохо аргаар дэмжэхэ хэрэгтэй. Харин олон газарта бүхы юумэн хуушаараал байһаар: үүсхэл һанаа амар байдалтай ушарна, заримдаа тэрээндэ зүрюу, дурагүйшье байһанаа нюунагүй.

Свердловско областиин Ирбитскэ химико-фармацевтическэ заводто партбюро директэй сугтаа, партиин горкомой дэмжэлгэтэйгээр хүдэлмэри эмхидхэлгын болон түлбэриин шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлхын түлөө оролдожо байгаа цехэй начальнигые хэһээһэн байха юм. Коммунистын, шэнэ юумэ бэдэржэ байһан хүнэй үүсхэл эгээл хэтэрмэ албан хойрог ябадалтай ушарба бшуу. Энэ баримтые, тэрэнэй тон онсо удха шанартай байһыень хараадаа абажа, КПСС-эй ЦК-да зүбшэхэ шухала гэжэ шиидээ һэмди. Энээгээр ЦК-гай Секретариадай ямар шиидхэбэри абаһыень таанад мэдэнэт. Энэ ушарһаа ганса свердловскынхид һургаал абаха бэшэ бээз гэжэ һананаб.

Хүтэлбэриин политическэ онол аргануудые ажал ябуулгадаа хэрэглэжэ һураха гээд партийна комитедүүдтэ съезд зааһан байна. Зүгөөр партийна органуудай заргалха, зонхилхо үүргэ бэе дээрээ абаха һэдэлгэнүүд һуларнагүй. Зарим партийна хүтэлбэрилэгшэдэй хөөрэлдөө шагнаад үзөөрэйгты. Тэдэнэр мүнөө ябажа байгаа ажахын кампани тухай, һү һаали, шэгнүүр нэмэлгэ, тоннонууд тухай ехэл дуратайгаар, бүхы юумэ мэдэнгеэр хөөрэхэ, харин ниитын үзэгдэлнүүдые политическэ талаарнь шэнжэлэлгэ, социально-экономическа зорилгонууд, эрдэмэй-техническэ шухала асуудалнууд, хүнэй зохёохы бэлиг шадабариин арга боломжонууд тухай хөөрэлдөөнэй эхилхэдэ маргахашье ушарнууд үсөөн бэшэ дайралдадаг гээшэ.

Үнэн зүбыень нюунгүй хэлэхэдэ, бүхы шатануудта—эхин организацинуудһаа ЦК-гай аппарат хүрэтэр хубилгаха, захиран зонхилолгын шэнжэнүүдһээ һалаха болонобди. Партиин хүтэлбэриин бүхы шатануудта политическэ, эмхидхэлэй болон үзэл сурталай үргэн дэлисэтэ ажал ябуулга партиин табиһан зорилгонуудые бэелүүлгые хангаха.

Энээнтэй дашарамдуулан партийна организацинуудай дайшалхы үүргые дээшэлүүлгэ онсо удха шанартай болоно. Тэдэнэй дундаршагүй арга боломжонуудые нэгэтэ бэшэ бидэ мэдэрээ һэмди. Бидэнэр эхин организацинуудай бээе даанги, зохёохы ажал ябуулгаһаа, тэдэнэй добтолхы эдэбхитэ шэнжэһээ, коммунистнуудай үүсхэл эдэбхиһээ хубилгалгын хүдэлмэри эхилхэ байнабди гээд хэлэхэ байнаб. Тэдэнэй бодото дээрээ эрхилхэ хүдэлмэриин гол хубинь энэл гээшэ.

Энээниие ажалша коллективүүдтэ эгээн дүтэ байдаг, партийна эхин организацинуудай хүсэ шадалые, арга боломжые мэдэдэг партиин райкомууд болон горкомууд хэхэ ёһотой. Шэнэ эрхэ байдалда кадрнуудай үүсхэл оролдолгодо үргэн харгы нээдэг, тэдэнэй хүдэлмэриие эхин дороһоонь, мүн олониитын, хэблэлэй талаар хиналтада анхарал хандуулдаг районно болон городской партийна комитедүүд манайда үсөөн бэшэ.

Гэхэтэй хамта хүтэлбэриин, тэрээнһээ байтагай, захиран зонхилолгын заншалта ёһо гуримуудые баримталха ябадал үргэлжэлһөөр. Эдэ бүгэдэ, нүхэдүүд, өөрынгөө үе сагта хэгдэдэг байгаа, энээгээр ажахы эрхилэлгэдэ бии байгаа дутагдалнууд бүглэгдэдэг байһан. Мүнөө иимэрхүү ябадал гансашье хэрэгтэй бэшэ байхаһаа гадна хоро хүргэхэ байна бшуу. Диспетчерэй үүргэһээ эрид зоримгойгоор арсаха шухала. Секретариин, партиин райкомой хүдэлмэрилэгшэнэй ажал ябуулгын гол газар—ажалша коллектив, хүнүүд мүн болоно.

Һүүлэй үедэ би предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэй, хүдэлмэришэдтэй, инженернүүдтэй, партийна комитедүүдэй секретарьнартай оло дахин уулзажа хөөрэлдөөб, тэдэнэр бултадаа үүсхэл эдэбхитэ ажалай арга боломжонууд үшөө удаанаар үргэдэнэ гээд тэмдэглэнэ. Эндэ ажалда албан хойрогоор, ёһо тэдысэ хандадаг ушар өөр тухайгаа һануулна, захиран зонхилхо гурим энээнһээ холо бэшэ, энэл ушарта хүтэлбэрилхы хэрэгтэ арад олониитын үргэн хабаадалга хангагданагүй ха юм.

Жэшээнь, хүтэлбэрилхы зургаануудые абаад үзэе. Тэдэнэй ажал ябуулгатай дүтэ танилсахадаа, зарим министрнүүд, главкнуудай, предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд хоорондоо хөөрэлдэжэшье шадахаа болишоһон, хэрэг бүтэмжэтэйгээр шиидхэлгын сэхэ холбоо харилсаа тогтоохын орондо бэшэг бэшэлсэжэ байхыень адаглахаш. Үгы һаа, нүхэдүүд, асуудалнуудые шиидхэхын тула хөөрэлдэхэ, уулзалдаха гэжэ оролдодоггүй, али өөрыгөө харюусалгаһаа сааһаар халхалхые һэдэһэн ябадал гээшэ гү?

Зарим ушарта энэ партийна органуудташье хабаатай. Жэшээнь, партиин Ташкентскэ горком болон райкомууд дүрбэн һарын туршада партийна эхин организацинуудта, нёдондонойхидо орходо өөрынгөө тогтоолнуудые 1,5—2 дахин олоор эльгээһэн байха юм. Иигэжэ сааргаа бэшэлгээр дашууралга Одессэдэ, Горькидо, бусадшье газарта дайралдана.

Сааһан зохёолго — миин техническэ бэшэ, харин политическэ асуудал мүн. Ямаршье шалгалта байг — элбэг справка, таблица, протокол, хэмжээ ябуулгануудай түсэбүүдые шэнжэлэлгэ болодог, асуудал зүбшэгдөө һэн гү, ямар зохисотой шиидхэбэри абтаа һэн бэ гэхэ мэтэ зүйлнүүд элирүүлэгдэдэг. Тобшолон хэлэхэдэ, хүнүүдтэй бэшэ, сааһатай хүдэлдэг заншалтай, хүнүүдые хараhадаа сааһанһаа эхилдэг болоһон гээшэ. Зүгөөр тэдэнэр хэр хүдэлнэб, ажаһуунаб, юун тухай бодоноб, шиидхэгдэхэ ямар асуудалнууд гаранаб, сэдьхэлэйнь байдал ямар бэ — эдэ бүгэдэ анхарагдаагүй үлэшэнэ бшуу. Имагтал бүхы юумэнэй гол удханинь эндэл ха юм.

Хэрбээ парти дотор, тэрэнэй бүхы организацинуудта дутагдалнуудтай, ажал хэрэгүүдэй зогсонги байдалтай, элдэб хооһон шууяа гаргалгатай эбсэшэгүй оршон байдалай батадхагдаагүй һаа ямаршье эрид хубилалта болохогүй. Ушар тиимэһээ съезд дээрэ эхилһэн шүүмжэлхы хөөрэлдөө бидэ улам шангадхаха ёһотойбди. Бидэндэ тон тодорхой адрестай, дутуу дунданудай шалтагаание элирүүлһэн, тэдэние зайсуулха аргануудые зааһан, һанаагаа зобоһон, туйлаһанаараа сэдьхэлээ ханаагүй байдалые харуулһан шүүмжэлэл хэрэгтэй.

Нүхэдүүд! Хурдадхалгын хараа бодол эдэбхитэй кадрова политикатай таһаршагүй холбоотой. Табан жэлэй түсэбүүд соо кадрнуудые бэлдэлгын, таһалдашагүй һуралсалай гуримые байгуулгын талаар үндэһэн гол удхатай хэмжээнүүд хараалагдана. Тэдэ ажал ябуулгын материальна болон ухаан бодолой һалбаринуудай участок бүхэниие эрхим мэргэжэлтэдээр хангаха зорилгонуудые хараална.

Эдэ зорилгонууд ганса мүнөө бидэнэй эрид ехэ хубилалтануудые хэжэ эхилһэн һуралсалай зургаануудта шиидхэгдэхэгүй. Манай үе саг бүгэдэнһөө эрдэм мэдэсээ саг үргэлжэ шэнэлхэ, мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ, үзэл сурталай-политическэ, эрдэмэй-техническэ болон экономическа мэдэсээ үргэдхэхэ эрилтэ табина. Энээнгүйгөөр шэнэ техникэ ашаглахын, гүнзэгы мэдэсэтэйгээр ажахы эрхилгын, шадамар бэрхээр хүтэлбэрилхын аргагүй.

Даалгагдаһан участогууд дээрэ хубилалтануудые хангаха уялгатай хүтэлбэрилхы кадрнуудтай хүдэлмэри тухай мүнөөдэр тусхай хөөрэлдөөн болохо зэргэтэй. Апрелиин Пленумдэ, танай мэдэхээр, кадрнууд тухай шиидхэгдээгүй асуудалнууд нилээд олон болоод байһан юм. Энэ ушарһаа коммунистнуудай болон партийна бэшэ хүнүүдэй зүгһөө шүүмжэлхы ажаглалтанууд ородог һэн. Центральна Комитет тодорхой тобшололнуудые хээ. Тоосоотоһунгалтын кампаниин үедэ бодото эхин ажал хүдэлмэридэ өөрыгөө харуулһан, һайн бэлэдхэлтэй, болбосоронги, мүнөөнэй эрхэ байдалые һайн ойлгодог коммунистнууд дэбжүүлэгдээ. Кадрнуудые хубаарилан табилга саашадаашье улам һайжаруулха шухала.

Мүнөө эрдэм-техникын дэбжэлтые хурдадхаха талаар хүдэлмэриин үргэдхэгдэжэ байгаа сагта, шэнэ юумэ үүсхэдэг хүнүүдые онсо сэгнэхэ хэрэгтэй гэжэ Тольятти хотодо үгэ хэлэхэдээ би тэмдэглээ һэм. Илангаяа мүнөө хүлеэгээд байхагүй, хэжэ эхилхэ гэжэ уряалаад байхадамнай. Заримдаа үүсхэлшэ хүнэй хуушарһан, мүнөөнэй зорилгонуудтай таараддаггүй заабаринуудтай ушардаг байхыень обёоронгүй орхихын аргагүй. Шэнэ юумэ үүсхэдэг бэдэрдэг, зохёодог хүнүүд хүшэр байдалда орожо, мухардаха ёһогүй. Энэмнай миин лэ юрэ бодомжолһон юумэн бэшэ.

Хэлэһэнээ нэгэ жэгшүүритэй, дураа гутамаар баримтаар батадхаха һанаатайб. Черкассада Минэлектротехпромой завод, мүн лэ энэ шэглэлэй эрдэмшэнжэлэлгын институт бии юм. Нүхэр А. И. Чабановой хүтэлбэрилдэг институт шэнэ зүйлэй станогуудые, тэдэниие хүтэлбэрилхэ системэнүүдые зохёогоо. Тэдэнь уласхоорондын выставкэнүүд дээрэ һайшаагдаа, манай предприятинуудһаа, хилыншье саанаһаа захилнууд орожо эхилбэ.

Гэхэтэй хамта энэ туйлалтые түрүүшын ээлжээндэ ашаглажа эхилхэ уялгатай завод шэнэ техникые эрид зоримгойгоор хэрэгсээдэггүй байба. Харин үнгэрэгшэ жэлэй июльдэ нүхэр Чабановые нэгэн доро заводой директорэй уялгануудые дүүргэгшээр саг зуура томилходонь, шэнэ продукциин техническэ эрилтэнүүдые баталхыень хүлеэжэ байнгүй, тэрэ продукциие гаргажа эхилхэ гэжэ шиидэбэ. Шэнэ техникэдэ үргэн харгы нээгдэжэ, предприятиин финансова байдал һайжараа. Зүгөөр шэнэ хүтэлбэрилэгшэ заабаринуудһаа хазагайржа, юумэ нэмэжэ харуулаа гэхэ мэтэ хардалга бэшэжэ эхилһэншье хүнүүд бии һэн. Теэд министерство болон партиин обком хайшан гээб?

Шэнэ ёһо гуримаар гэхын аргагүй. Директорые ажалһаань гаргаад, тэрээн тухай материал мүрдэлгын органуудта дамжуулагдаа. Энэ хэрэгые зүбөөр шиидхэхын түлөө КПСС-эй ЦК, Генеральна прокурор хабаадалсаха болоо һэн. Ёһо гурим эбдэһэн ямаршье баримта олдобогүй. Бүхы юумэн ойлгосотой шэнги. Бүхы юумэнэй зүб мүртөө оруулагдаһан хойно нютагай партийна органуудай зүбшөөлөөр институдай партбюро нүхэр А. И. Чабановые партиһаа гаргаһан байха юм. Тэрээнһээ байтагай коммунистнуудай тэрэниие хамгаалжа, съездэдэ бэшэг бэшэһэниинь, тэрэнь Москва хүрөөгүй, тэрэниинь нютагай органууд почтоһоо абаһан байба бшуу.

Иимэ баримтануудтай дайралдаха ушар гарадаг юм байна. Энэ хэрэгые хаража үзэхыень бидэ Партийна Хиналтын Комитедтэ даабари үгөөбди. Үнэн зүб байдал тогтоогдобо хэбэртэй. Теэд партиин областной комитет хаана байгаа гээшэб? гэһэн асуудал гарана. Саг соонь энэ хэрэгые зүбөөр шиидхэжэ, совет хуулинуудые эбдүүлэнгүй, коммунистые дэмы хэһээлгые зайсуулжа шадахагүй байгаа гээшэ аал?

Партийна комитедүүд өөрынгөө тушаалай нэрэ хүндые бэшэ, харин партиин нэрэ хүндые аршалан хамгаалха уялгатай гэжэ манай Пленум дээрэ шанга эрилтэтэйгээр хэлэхэ хэрэгтэй. Партийна хүдэлмэридэ бүхы юумэн шухала. Парткомдо хүниие ямараар угтааб, тэрээнтэй ямараар хөөрэлдөөб, һанааень зобоодог асуудалнуудые яажа шиидхээб, эсэсэй эсэстэ тэрэнэй хуби заяанда ямараар хабаадааб — эдэ бүгэдэ һүүлшын асуудал бэшэ.

Заримдаа иимэшье ушар болодог. Горкомдо гү, али райкомдо коммунист өөрынгөө һанал хэлэхэ гү, али һэжэглэһэнээ мэдүүлхэ. тиихэдэнь, уг унгяарнь ёһотой харюу үгэхын орондо: «Хаана байһанаа бү марта!» гэхэ. Теэд хаана байна гээшэб? Өөрынгөө түрэл гэртэ ха юм. Өөрынгөө һанал бодолтой, шухала асуудалнуудтай партийна комитедтээ ерээгүй һаа, хайшаа ошохо болоноб? Эндэ хэрзэгы ноёрхуу зангаар бэшэ, энэрхы дулаанаар угтажа, анхаралтайгаар шагнажа абаха гэжэ найдахань хуулита, юундэб гэхэдэ, партийна нүхэсэл гээшэ шата, нэрэ зэргээрнь илгадаггүй коммунистнуудай хоорондохи харилсаануудай большевик ёһо гурим мүн лэ.

Нүхэд ёһоной харилсаанууд манай бүхы партийна ажабайдалые нэбтэрэнги байха зэргэтэй. Даалгагдаһан хэрэг тухай асуулта шангадхахатайгаа хамта, партийна хатуу шанга эрилтэ болон хүнэй нэрэ хүндые доромжолһон хараал хоёрой хоорондо тон эли тодо илгаа хододоо баримталха шухала. Энэ дүримһөө хазагайралга — тэдээн тухай бидэ мэдэдэгбди — хүнэй сэдьхэлэй байдалые доройтуулдаг, коллектив дотор этигэл ядалга мүндэлдэг, хүн зоной ниитэ эдэбхи доошолдог. Энээнтэй эбсэжэ болохогүй.

Манай обществодо элүүр энхэ оршон байдалай саашадаа бэхижэхын, гүнзэгы үндэһэтэй болохын түлөө бидэ саашадаашье эрид зоримгойгоор, эсэшэ сусашагүйгоор хүдэлхэ уялгатайбди. Энээнтэй дашарамдуулан, архидалга болон алкоголизмтай тэмсэл эгээ хойшолуулашагүй зорилгонуудаймнай нэгэн байһаар гээд хэлэхэ байнаб. Энэ тэмсэлдэ бидэ архида дуратай бологшодой бэшэ, харин манай арад зоной һанамжые баримталха ёһотойбди. Архидалгатай эрид шиидэнгеэр тэмсэхэ гэһэн уялга бидэ бүгэдэ арадай үмэнэ абаабди, совет хүнүүдэй захил дүүргэхэ гээшэ — манай партийна уялга мүн.

Ажал хэнгүй, олзо олохо ябадалтай тэмсэл шангадхаха гэһэн захилые мүн лэ бэелүүлхэ ёһотойбди. Энэ асуудалаар абтаһан ехэ шиидхэбэринүүд обществодо сэдьхэлээ ханангаяар угтагдаа. Тэдэниие бодото байдалда бэелүүлхэдээ, социализмда харша энэ үзэгдэлые үндэһөөрнь үгы хэхэтэйгээ хамта ажалшадай ажабайдалые һайжаруулгада шэглүүлхэ шухала.

Юрэнхыгээр хэлэхэдэ, нүхэдүүд, бидэ үнэн сэхэ, аша габьяата ажалые али бүхы аргаар дэмжэхэ, хубалза шэнги бүхы этэгээдүүдтэй, хүн зоной, обществын хүзүүн дээрэ ажаһуухые һэдэгшэдтэй эбсэшэгүйгөөр тэмсэхэ гэһэн манай социалис гол ёһо гуримые хэлбэришэгүйгөөр сахиха ёһотойбди.

Социально-экономическа болон ухаан бодолой оршон байдалда шиидхэгдэхэ зорилгонуудай улам орёо болохо бүри үзэл сурталай хүдэлмэридэ эрилтэнүүд ургаха. Хурдадхалгын хэрэгтэ хэблэлэй, телевидениин болон радиогой, олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй оруулдаг ехэ хубитые тэмдэглэхэ хүсэлтэйб. Олондо мэдээсэл тарааха, манай обществын демократизмые бодото байдалда бэелүүлхэ орёо шухала, ниитэ удха шанартай асуудалнуудые табиха талаар тэдэнэр ехэ юумэ хэнэ. Шэнэ юумэнэй эхиие, ажабайдалай бүхы һалбаринуудта эрид хубилалтын үедэ мүндэлжэ байгаа бүхы түрүү үзэгдэлнүүдые хэблэл һэримжэтэйгээр тэмдэглэхэ, тэдэниие бүгэдын баялиг болгохо мүнөө онсо шухала болонхой. Олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй юумые бии соонь зүбөөр харуулха, үндэр эрилтэ болон харюусалга — партийна хэблэлэй хубилшагүй гол ёһо заншалнуудынь тэрээндэ нэрэ хүндыень хангадаг.

Газетэ — партийна комитедэй нюур, тэрэнэй хүдэлмэриин түхэл маягые, онол аргануудые, хүтэлбэриин хэмжээе, бүхы шиидхэгдэхээр болоһон шухала асуудалнуудта тэрэнэй хандасые харуулдаг. Партийна комитедэй хубилхада, хэблэлшье хубилдаг. Нютагай олон газетэнүүдэй мэдээсэхэ шадабаринь, нүлөө үзүүлхэ хэмжээнь түбэй хэблэлдэ горитойхоноор хүрэнэгүй гэжэ хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Асуудал шэнжэлхэдэ, эндэ партийна комитедэй хараатай сэхэ холбоонь харагдана. Ушар тиимэһээ партийна комитедүүдтэшье, редакцинуудташье зүб, өөрыгөө шүүмжэлхэ тобшолол хэгдэхэ зэргэтэй. Тиимэ тобшолол хэгдэхэ бээз гэжэ этигэнэб.

Тобшолон хэлэхэдэ, үзэл сурталай хүдэлмэриин саашадаа эдэбхижэхэ байһандань, олон миллион хүн зониие ниитын хэрэгтэ нэгэдүүлдэг үнэн зүб үзэл сурталай эмхидхэхы хүсэндэнь этигэнэбди.

IV.

ПКК-гай БУДАПЕШТДЭХИ ЗҮБЛӨӨНЭЙ ДҮНГҮҮД ТУХАЙ

Нүхэдүүд! Пленумэй зүблэхэ зүйлэй хоёрдохи асуудалда орохыем зүбшөөгыт.

Варшавска Договорто хабаададаг гүрэнүүдэй Политическэ зүбшэлэлгын комитедэй һая болоһон ээлжээтэ зүблөөнэй документнүүд толилогдоо гээшэ... Энэ уулзалгын удха шанар тухай юун гэжэ хэлэжэ болохоб? Аха дүү хэдэн партинуудай съезднүүдэй һүүлээр тэрэ болоһон байгаа. Тиимэһээ партийна дээдын хуралдаануудай гадаадын политическэ хараа заабаринууд хамтааран хаража үзэгдэһэн байна гэжэ нэн түрүүн тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэ ушарһаа уламжалан, стратегическэ, дэлхэйн шэнжэтэй асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдаһан байгаа.

Социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха талаар манай партиин болон аха дүү бусад партинуудай хараа шугам уласхоорондын олониитын һонирхол үүсхэнэ, тэрэнэй бэелүүлэгдэхэдэ, дэлхэйн ниитын хүгжэлтын бүхы ябасада улам ехэ нүлөөн үзүүлэгдэнэ гээд онсолон тэмдэглэгдээ. Имагтал энэ ушар манай ангиин дайсадай һанаае улам ехээр зобооно.

ПКК-гай Софидахи зүблөөнэй болон Женевэдэхи совет-американ хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалгын һүүлээр үнгэрһэн сагта Европодохи болон уласхоорондын оршондохи үйлэ хэрэгүүдэй ябаса тухай һанал бодолоо халан абалсаабди. Дэлхэй дээрэхи байдал орёо түбэгтэй байһан зандаа, шахардуу байдалай һуларһан тухай хэлэхэ үндэһэ баримта мүнөө дээрээ үгы гээд бүхы нүхэд нэгэл һаналтай байгаа.

Женевэдэ туйлагдаһан болохотой һайн үрэ дүнгүүдэй уласхоорондын ажабайдалай юрьеэн соо хии һалахагүй тулада бидэнэй хэһэн алхамууд тухай таанад мэдэнэт. Эдэмнай гэбэл, байгша зуун жэлэй эсэс хүрэтэр ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые усадхаха тодорхой түсэб, ядерна тэһэрэлгэнүүдые тусхай болзороор хорилго, мүн химическэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые усадхаха тухай дурадхалнууд мүн болоно. Уласхоорондын байдалые һайжаруулха хэрэгтэ манай үүсхэлнүүд зорюулагданхай.

Харин шахардуу байдалай һуларалгын хараа замууд аша туһадань аюултай байна гээд баруунай оронууд, нэн түрүүн США-гай хархис үзэлтэй хүтэлбэрилхы бүлэгоорхид тоолодог байна. Һүүлэй һарануудта, долоон хоногуудта мүнөөнэй хүгжэлтын гол шухала асуудалнуудаар хэгдэһэн совет дурадхалнуудһаа тэдэнэр арсаа: ядерна туршалгануудые болюулхые арсаа; стратегическэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдэй талаар хэлсээнүүдые бэелүүлхэһээ, замбуулиниие зэбсэг хэрэгсэлнүүдһээ сүлөө байлгахые арсаһан байгаа. Мүн Женевэдэ болон Венэдэ үнэн сэхэ хөөрэлдөөнүүдые хэхэ дурагүй гээд нэмэхэ хэрэгтэй.

Европын, мүн гансашье Европын бэшэ бүхы гүрэнүүдэй аша туһые хэрэгсээдэггүй байһыень Берндэхи Вашингтоной ябуулганууд гэршэлэн харуулаа. Тэдэ ябуулгануудһаань уламжалан, хүнэй эрхэнүүдэй талаар шухала хэлсээнүүд туйлагдажа шадагдаагүй. Мүнөөнэй бодото байдалые мэдэдэггүй дээрэһээ США-гай хүтэлбэрилэгшэд хүсэндэ, ядерна буу зэбсэгтэ, алалга хюдалгада найдана гэжэ тайлбарилхаар. «Одото дайнай» болон ядерна һомо хэрэгсэлнүүдэй, буу зэбсэг үрдилдэн бүтээлгын болон айлган һүрдөөлгын зэргээр тэдэнэр дэлхэй дээрэхи мүнөөнэй байдалые сэгнэжэ, бүхы дэлхэйн, мүн өөрынгөө ороной аюулгүй байдалые улам ехэ аюулда оруулна.

Гадаадын хүсэнүүдэй зүгһөө США-гай аюулгүй байдалда бодото аюул тохёолдоно бэшэ гэжэ улам бүри ойлгосотой болоно. Энэ ороной сэрэгэй-политическэ хараа шугам, дэлхэйн оршомдохи тэрэнэй балмад ябуулганууд тэдэнэртэ иимэ аюул тохёолдуулдаг байна.

Хүн түрэлтэнэй үмэнэ табигдаһан асуудалнуудые шиидхэхэ бодомжотой замуудые КПСС-эй XXVII съезд дурадхаһан байгаа. Манай зорилгонууд тодо ойлгосотой. Эдэмнай гэбэл, ороной социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхалга, бултанда ашатай туһатай уласхоорондын үргэн ехэ харилсаа холбоон, буу зэбсэг хуряалга ба ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые усадхалга, хүн түрэлтэндэ амгалан тайбан байдал хангалга мүн болоно. Орон дотороо, мүн уласхоорондын оршомдо бэелүүлдэг манай политическэ хараа шугам эндэһээ эхитэй. Бүмбэрсэг дэлхэй дээрэхи хүнүүдэй улам олоороо Советскэ Союзай политика тухай үнэн үгые мэдэдэг болоходонь, тэрэниие баримталдаг хүнүүд олошорно бшуу.

Эдэ бүгэдэл империализмын хүтэлбэрилхы бүлэгөөрхидэй һанаае зобооно. Дэлхэй дээрэ зонхилхо, социальна харюугаа абаха һанаашалгануудаа бэелүүлхэдэнь, совет үүсхэлнүүд ехэ һаалта болоно гэжэ тэдэнэр тоолодог. Бүхы гүрэнүүдэй аша туһада харюусахаар амгалан тайбан, түүхэтэ, шэлэн абахаар гансал зүб зам арадуудта дурадхаха аргагүй дээрэһээ тэдэнэр дай жүрөөдэлгын шууяа шурхираа үүдхэнэ. Тиигэжэ түүхын дэбжэлтые удааруулжа, экономическа болон политическэ засагаа бэелүүлжэ шадахабди гэжэ тэдэнэр бодомжолно. Тэрээнһээ байтагай, манай түсэбүүдэй бэелүүлгэдэ тодхор татажа социалис оронуудай хүгжэлтые һаатуулжа КПСС-эй XXVII съездын хараалһан хараа шугам алдуулжа, буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээжэ үргэлжэлүүлхые тэдэнэр найдана.

Нүхэдүүд, эдэ аюултай түсэбүүдые буруу һүргэхэ гээшэ манай гадаадын политикын гол зорилго болохо байһаниинь ойлгосотой. Манай арадай, түби дэлхэйн бүхы арадуудай сэдьхэл бодолдо харюусадаг үүсхэлнүүдээ Советскэ Союз саашадаашье нэтэрүүгээр бэелүүлхэ байна. Партиин зохёон хараалһан, бидэнэй зүбшэжэ байгаа арбан хоёрдохи табан жэлэй түсэбэй проект соо дэлгэрэнгыгээр харуулагдаһан социально-экономическа хүгжэлтые хурдадхаха хараа шугамай найдамтай үндэһэ һуурида манай оборонно хүсэ шадал түшэглэнэ.

Дэлхэйн хуби заяае империализмын гарта үгэжэ болохогүй. Империалис хархис хүсэнүүд сэрэгэй-политическэ хёмороо зүришэлдөөе һүжэрөөн дэбэргэхэ ёһогүй. Энэмнай ядерна дайнай хүмэдхэ руу оруулһантай адли. ПКК-гай зүблөөндэ хабаадаһан хүнүүдэй хэлэһэн үгэнүүд соо иимэ тобшолол хэгдэһэн байна.

Женевэдэ США-тай болоһон хөөрэлдөөнэй байдалые ханинартаяа зүбшэн хэлсэһэн байнабди. Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэ нэгэл газартаа байха гү, али ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хороохо зам нээхэ арга олгоһон шэнэ хандаса бэдэрхэ гү гэһэн асуудал мүнөө табигдана. Женевэдэхи али алиндаа таарамжатай хэлсээ туйлаха хараа шугамые батаар баримталха гэжэ шиидээд, бидэ американхидта удаадахи арга дурадхаһан байнабди:

а) адагынь 15 жэлэй туршада ракетэнүүдһээ хамгаалгын талаар договорһоо гарахагүй тухай хэлсээ туйлаха, харин СОИ-гой талаар хүдэлмэриие США-гай мүнөө хүрөөд байһан хэмжээндэ лабораторно шэнжэлгэнүүдээр дүүргэхэ;

б) стратегическэ добтолхы зэбсэг хэрэгсэлнүүд, тэрэ тоо БРПЛ болон хүндэ бомбардировщигууд) адли хэмжээгээр хизаарлагдаха. Нүгөөдэ ороной газар дайдада хүрэхэ аргатай дундуур зайда хэрэглэгдэхэ зэбсэг хэрэгсэлнүүд, тэрэ тоодо газар дээрэ тодхогдодог холын зайда хэрэглэгдэхэ далита ракетэнүүд тухай асуудал энэ ушарта амяаран шиидхэгдэхэ.

Али алиндаа таарамжатай хэлсээ туйлахые Советскэ Союзай хүсэдэг байһыень иимэ арга үшөө дахин харуулна. Нэгэ нэгэнэйнгээ газар дайдада хүрэхэ стратегическэ добтолхы зэбсэг хэрэгсэлнүүдые эрид, 50 процент хороохо тухай абаһаар хэлсэбэл дээрэ гэжэ бидэ тоолодог гээшэ аабзабди.

Европодо дундуур зайда хэрэглэгдэхэ ракетэнүүд тухай хэлсээнэй проектые бидэ оруулаа һэмди. Советскэ Союзай болон Холбоото Штадуудай иимэ янзын зэбсэг хэрэгсэлнүүд огто усадхагдахада, харин Европодохи зонодо Англи болон Франциин ядерна ракетэнүүд мүнөө байһан хэмжээгээрээ үлөөгдэхэ гэжэ бидэ зүбшөөһэн байгаабди. Тэрэшэлэн Азида дундуур хэрэглэгдэхэ ракетэнүүдэй тоое олон болгохогүйбди гэжэ мэдүүлээ һэмди.

Ондоогоор хэлэбэл, Женевэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэ али алиндаа таарамжатай хэлсээнүүдые шэнэ алхамуудые хэһэн байгаа. Энээндэ США-гай ямараар туйлахын тула Советскэ Союз хандаха байһыень саг харуулхэ. Хэрбээ американ талын энэ удаа манай үүсхэлнүүдые хэрэгсээнгүй орхёо гээшэ һаань, хүн түрэлтэнэй ерээдүйн дулдыдаха тон шухала асуудалда США-гай мүнөөнэй засаг захиргаан харюусалгагүйгөөр хандана гэжэ мэдээжэ болохо.

Мүнөөдэр ядерна туршалгануудые болюулха асуудал онсо шангаар табигдана. Энэнь зарим тэды хэмжээгээр Чернобыльскын атомна станцида болоһон авариин үрэ дүн болоно гээд мэдээжэ. Радиоактивна бодосууд бүри багааршье агаарай дайдада тарахадаа, олон мянган хүнүүдтэ гэнэ усал тохёолдуулна, һанаа зобооно гээд энэ авари харуулаа.

Үнэн сэхэ бүхы хүнүүд бидэниие үнэн зүрхэнһөө дэмжэжэ, туһаламжа үзүүлхые дурадхаһан байна. Энэ болоошо гэнэ усал һураггүй ехэ аюултай байна гэжэ тэдэнэр ойлгоо. Гэнэ боложо гү, али харата сэдьхэлээр сэрэгэй атомай хиналтаһаа гараа гээшэ һаань, юун болохоб гээд тэдэнэр асуудал табина. Оройдоол нэгэ ядерна бомбын тэһэрхэдэ, олон оронуудай арадуудта аймшагтай ехэ хохидол ушаруулагдаха байна бшуу. Имагтал энээн тухай манай газар дэлхэйн хүнүүд гүнзэгыгөөр бодожо үзэнэ.

Ядерна туршалгануудые болюулхые, тэдэниие тусхай болзорто хорихо гэһэн совет шиидхэбэриие дэмжэхые арсахадаа, Америкын Холбоото Штадууд хүн түрэлтэнэй үмэнэ хүшэр хүндэ харюусалга өөр дээрээ даажа абаба гээшэ. Түби дэлхэй американхидэй ябуулгануудаар һанаагаа зобонги. Иимэ эрхэ байдалда ядерна бүхы туршалгануудые болюулха, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые усадхаха талаар хүсэлэл оролдолгонууд олон дахин шангадхагдаха зэргэтэй.

Чернобыльдо болоһон гэнэ усал бидэ бүгэдэнэй үйлэ гай мүн. Бидэ тэрэниие дабажа шадахабди. Энэ ушарай тохёолдоходо, бидэниие дэбжэһэн, туһалһан бүхы хүнүүдтэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэнэбди. Дэлхэй дээрэ ядерна дайнай аюулай тохёолдоод байһые үшөө гүйсэд мэдэрдэггүй, политикын арга болгон ядерна зэбсэг хэрэгсэл хэрэглэхэ гэжэ тоолодог хүнүүдтэ Чернобыльдо болоһон, мүн атомай хүнэй мэдэлһээ гараһан бусадшье ушарнууд шанга һануулга боложо үгэг лэ.

Совет-американ хүтэлбэрилэгшэдэй шэнэ уулзалга тухай онсолон хэлэхэ һанаатайб. Бидэ Вашингтонтой үгээ ойлголсохые оролдонобди. США-гай президенттэй дахинаа уулзажа болохо байгаа. Зүгөөр энээнэй тулада бодото хэлсээнүүдые туйлгахаар хараа зам нээхэ оршон байдал хэрэгтэй гээд ойлгосотой. Энээн тухай президент Рейгандэ, мүн бүхы дэлхэйн хүнүүдтэ бидэ хэлээ һэмди. Энэ хараа бодолыемнай манай ханинаршье дэмжэнэ.

Харин США-гай засаг захиргаан ямар хэмжээнүүдые абанаб? Буу зэбсэг хуряаха талаар хэлсээнүүдые тэрэ гэдэргэнь татана, ОСВ-2 договор хүсэнһөө гаргагдаа, тэрэниие дүүргэхэгүйбди гээд мэдүүлнэ. Уласхоорондын байдалые улам ехээр һүжэрөөхэ ябуулгануудые бүхы дэлхэй дээгүүр үүдхэнэ.

Тиимэһээ Вашингтондо шэнэ уулзалга хүсэнэ гээшэ гү гэһэн хуулита асуудал табигдана. Али тэрээн тухай хөөрэлдөөнүүд дэлхэйн олониитын һанамжые төөрюулхэ гэһэн һэдэлгэ мүн гү?

Тэдэнэрэй дэбжүүлдэг шэнэ үүсхэлнүүдээр ПКК-гай зүблөөнүүдэй удха шанар ехэтэ тодорхойлогдодог гээд мэдээжэ. Атлантикаһаа Ураал хүрэтэр бүхы Европодо юрын буу зэбсэгүүд болон зэбсэгтэ хүсэнүүдые хороохо тухай хамтааран зохёогдоһон дэлгэрэнгы дурадхал Будапештдэхи уулзалгын гол үрэ дүнгынь болоо. Тэрэнэй удхань таанадта мэдээжэ. Ойрын жэлнүүдтэ хоёр талаһаа зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тоое 25 процент хороохо тухай хэлэгдэнэ. Юрын зэбсэгтэ хүсэнүүдые мүнөө байһан хэмжээндэнь үлөөгөөд, Европодо ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряабал, Баруун Европын гүрэнүүд гарзадаха гэһэншүүгээр хэлэгдэдэг баримта һанал мүнөө байхаяа болихо. Баруунай оронуудай энэ дурадхалһаа абаһаар арсаагүйнь һайшаалтай.

Будапештдэ бусадшье зарим шухала асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдээ. Замбуулиниие амгалан тайбанаар хэрэглэхын тулада бүхы оронуудай хүсэлэл оролдолгонуудые хамтадхаха, энэ зорилгоор уласхоорондын тусхай эмхи байгуулха тухай Чепельдэ хэлэгдэһэн бодол һайшаагдаһан байна. ООН-ой Генеральна секретарьта эльгээгдэһэн дурадхал соо энэ бодол тухай хэлэгдэһэн байха юм. Гүрэнүүдэй аюулгүй байдалые үнэхөөрөө хангаха системэ байгуулха хараа бодолые саашадань хүгжөөхэ тухай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

Будапештдэхи зүблөөн ажабайдалтай холбоотой, бүтэмжэтэй оршон байдалда үнгэрөө гээд тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Социалис хани харилсаата гүрэнүүдэй ниитэ гадаадын политическэ стратегиин үндэһөөр бүхы нүхэдүүд тодор… далнуудые хаража ү… ка. Нэгэ үгөөр хэлэ… циализмын уласхоор… литикые баяжуулһан… оршомдо тэрэнэй … ябуулгануудта бүри … шанар олгодог зохё… ной харилсаа холбо… дэл Будапештдэ элир… даа.

Һүүлэй үедэ Варша… говорой дээдын зүр… эдэбхитэйгээр, бүтэм… хүдэлнэ гээд, зүблөөн… даһан бүхы хүнүүд х… гаар тэмдэглэлэ гээш… пештдэ баталан абта… хэбэринүүд уласх… байдалые һайжаруулх… тэмсэлдэ социалис … ехэ хубитань болохо…

Нүхэдүүд! Амгалан… байдалые сахин хамга… бэхижүүлхын тула б… бүхы хэмжээнүүдые б… бди, саашадаашье … Тиин энэ һайн һайх… тэмнай ханинарнай, … хэйн эб найрамдалы… бүхы хүнүүд манай х… долые эдэбхитэйгээр… гэжэ бидэ мэдэрнэб…

Нүхэдүүд! Съездын … лээрхи манай хүгжэлт… гол һургаалнууд боло… лолнуудые хэхээр, … амжалтатайгаар дабш… лада тэдэниие дүүрэн… гээр баримталха 'ба… XXVII съездын ши… нүүдые дотоодын бо… хоорондын иимэ эрхэ… да бэелүүлжэ эхилээ …

Экономикые шэнэд… билгаха, совет об… хүгжэлтые хурдадхал… циальна ехэ зорил… шиидхэлгые, ороной… тай обороные хангаха… нэй материально-техни… дэһэ һуури байгуулх… түсэбтэ табан жэлэй … скэ зорилго мүн. … ниие хүлеэхэгүй. Х… бүхы юумэеэ болзор… уялгатайбди. Юуб гэ… най гүрэнэй түгэс х… һалбаран хүгжэлгэ тух… хоорондын оршомдох… ализмын байдал тухай… дэлхэй дээрэ амгалан… байдал бэхижүүлхэ ту… хэлэгдэнэ.

Гайхамшагта үдэртэ… ехэ Октябриин соци… волюциин 70 жэлэй о… дэжэ байна гээшэбди… мическа болон ниитын… ческэ талаар эрид д… Октябриин Эхэ оро… рэмөөр ехэ амжалт… туйлажа, энэ гайх… һайндэрые угтаха гээш… хамтын патриотическа… интернациональна уялга…

Арбан хоёрдохи түс… бан жэлэй даабаринуу… жалтатайгаар бэелүүлх… римгой түсэбүүдээ … дээрэнь бэелүүлхын түл… гэдэ арадай социалис… сөө үргэнөөр дэлг… уряатайгаар Пленумэй… һөө бүхы ажалшадта … хэрэгтэй гэжэ һананаб… соондэ хабаадагшадай… орохые, түсэбтэ табан… ажалай фронтын эд… гэшүүн байхые, өөрын… дэлдэг газарта хамтын… горитой хубитаяа эр… Центральна Комитет … ажалшан хүн бүхэниие … на.

Съездын табиһан з… нуудые бэелүүлгэдэ, … табан жэлэй даабари… дүүргэхын ба үлүүлэн … хын тула политическэ, … мическа болон эмхидх… мүүжүүлгын хүдэлмэри… хидхэлгэдэ партийна … дүүдэй, партийна бүхы … зацинуудай анхаралые … шухала. Энэмнай мүнө… шиидхэгдэхэ гол зорилг… но. Юрэнхы дээрэнь … жолжо, хүнһөө дулдыд… Ушар байдалые шалга… рингүй, хэрэг байдал… наар шэнжэлжэ үзэх… дожо хүдэлхэ хэрэгтэй…

Тангаригуудые, найдуул… дые бэшэ, харин хараал… замаар урагшаа дабш… бодото хэрэгүүдые парт… хүтэлбэрилэгшэ, коммун… хэнһөө хүлеэнэ. Эрхим… дүнгүүдые туйлалгада … лэгдэһэн партийна орг… цинуудай, ажалша кол… вүүдэй, министерствэну… лон албан зургаануудай … лые болон бэдэрэлгэ… Центральна Комитет д… байна. Эдэбхитэйгээр, … нэтэрүүгээр, үндэр хар… гатайгаар хүдэлхэ эрилт… байдалаар хүн бүхэндэ, … дэ ниитэдэ табигдана. … нумэй Хандалгые хүдэл… шэн анги, таряашад боло… теллигенци ойлгожо дэм… олон түмэн ажалшадай … бүриин юрын ажалай б… шалгада бэелүүлэгдэхэ б… жэ этигэнэб. Нүхэдүүд, … мнай бүхы юумые ш… зэргэтэй бшуу.

(Элидхэл ехэ анхаралт… шагнагдажа, удаан үрг… һэн альга ташалгаар н… бэшэ угтагдаһан байна).

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—«Время». 9.45—Совет дуунай концерт. 10.00—**Футболоор дэлхэйн чемпионат.** 12.15 — «Архангельское» гэһэн музей-бууса. 13.00 — Шэнэ һонин. (13.05 хүрэтэр). 15.30 — Шэнэ һонин. 15.50—Баримтата фильмүүд. 16.25—«Последнее лето детства»—3 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 17.30 — «Эб найрамдал ба залуушуул». **Улаан-Үдэ.** 18.05—«Байгал»—мэдээсэлэй программа. **Москва.** 18.20 — **Футболоор дэлхэйн чемпионат.** 20.15 — «Щит и меч»—4 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 22.00—«Время». 22.30—**Футболоор дэлхэйн чемпионат.**

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 19.50 — Дайнай ветерануудта концерт. 20.20—«И материнский вспоминается напев...» — телефильм: 20.50 — «Амар дээрэхи хото»— очерк. Москва. 21.00—… лан нойрсогты, багашуула… —П. И. Чайковскиин нэрэ… уласхоорондын VIII ко… дээрэ. Концертнэ прогр… 22.00—«Время». 22.35—… дии на два голоса»—ура… ханай фильм. 1-дэхи сер…

Редактор Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС 670000

УЛАН-УДЭ, КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор — 2-50-96. приемная — 2-54-54, зам. редактора — 2-68-08, зам. редактора — 2-62-62, отв. секретарь — 2-50-52, секретариат — 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды — 2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта — 2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81, корректорская — 2-33-61, выпускающие — 2-35-95 отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ ул. Ленина 35. Н-00494. Заказ № 141. Индекс 04609